

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1871.

(TRETTONDE ÄRGÅNGEN.)

2:a häft.

Innehåll:

	Sid.
En Minnesblomma vid Drottning Lovisas graf. (Begravningsdagen, den 21 April 1871). Af <i>St—</i> ;	65.
8. Drag ur kvinnans och familjens lif i Norden. Af <i>P. A. Gödecke</i> . (Forts. fr. 12:e ärg. 6:e häft.);	68.
9. Trenne af Amerikas ledande qvinnor. I. Af <i>Esselde</i> ;	91.
10. Ur ett bref från Kristiania. Af <i>—e</i> ;	95.
11. Beecher Stowe såsom uppfostrarinna. Af <i>Th</i> ;	97.
12. Kort jemförande öfverblick af Nordens skaldskap. Af <i>Fredrik Bajer</i> ;	108.
13. Något om den gryende kvinnorörelsen i Danmark. (Ur ett bref);	113.
14. Om den gifta kvinnans eganderätt. II. Af <i>L. N.</i> (Insändt)	117.
15. Öppen Talan	124.

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

EN MINNESBLOMMA

VID

DROTTNING LOVISAS GRAF.

(Begravningsdagen, d. 21 April 1871.)

Så är den slutad re'n, Din lefnads saga,
Afbruten tvärt i lifvets middagshöjd.
Ack, jordens band, de fastaste — hur svaga!
Hur snart förbleknad hvarje mensklig fröjd!
För lifvets alla vexlingsrika skiften
Det sista målet är dock slutligt — griften.

Du nått det målet tidigt, ädla drottning,
Hvars stoft i dunkla hvalfvet gömdes nyss.
Ej anades att så var ödets lottning,
Förr'n Du var vidrörd re'n af dödens kyss.
Knappt fruktans budskap var kring landet hunnet,
Var facklan släckt, var timglaset utrunnet.

Tyngst slaget är, det icke förutsedda,
Och djupast griper icke anad sorg;
Att mista Dig vi voro ej beredda
Uti vårt land, knappt i vår kungaborg;
Om ock *der* närmast, bittrast kännes smärtan,
Den delas troget utaf svenska hjertan.

Oraniens ättling blef Du Sveas dotter,
 En folkets moder slöt du till Ditt bröst
 Dess barn med ömhet; skönst bland furstelotter
 Är den att kring sig sprida ljus och tröst.
 Den lotten valde Du, mer än furstinna
 Du var, en älskande, en huldrik qvinna.

Hur kärt Dig blef det nya fosterlandet,
 Du visade i handling som i ord,
 Hvert år, som gick, befästade det bandet,
 Och, sörjande för folkets väl i Nord,
 Du skapade en "fosterländsk förening" —
 Att nöden förekomma var dess mening.

Din kärleks sådd, den skedde tyst och stilla,
 Det sädet söker icke världens pris,
 Det växer ofta obemärkt, det lilla
 Af mången kallas det, som tror sig vis.
 Dess värde är likväl det enda sanna
 Och smyckar skönt jemväl en drottning's panna.

Då stoftets fjettrar voro när' att brista,
 Den öppnades, Ditt hjertas slutna dörr,
 Och kärlek andas i Ditt tal, det sista,
 Mer varmt, mer djupt än någon annat förr;
 Din fromma christna tro der uppenbaras,
 Hängifven makas ömhet der förklaras.

Ja, i de minnesrika afskedsorden,
 I hvilka Du Ditt väsens värma göt,
 Allt hvad Dig dyrast varit här på jorden
 Du liksom i en brännpunkt inneslöt.
 Barn, anförvandter, make — ingen glömdes,
 En bön för Nordens folk ock deri gömdes.

Och se, den rika skörd Du ej fick skåda,
 Omkring Din bår nu skönt i blomning står,
 Att den ock kärlek är helt visst förråda
 Hvar' blomsterkrans och hvarje känslans tår;
 Hvar' minnesruna och hvar' dämpad klagan
 Vid sista akten utaf drottningssagan.

Din kistas purpur blomsterkransar hölja,
 En hvar af dem bär ock en afskedsgärd,
 Ett kärleksord, som vittna att Dig följa
 Välsignelser och böner på Din färd,
 "Fra lille Christian" till den höge maken,
 Som ensam går i kungliga gemaken.

Fast lifvet var Dig skönt, af dagens tunga
 Jemväl furstinnan äfven fick sin del.
 Ej alltid blommor dofta, foglar sjunga,
 Och när var jordisk fröjd oblandad, hel?
 Men Christus var Ditt lif, Hans död Din vinning,
 Hans nåd en strålgans kring Din bleka tinning.

Så har Du älskat, kämpat, lidit, vunnit
 Den skatt Dig dyrast var; nu är den slut
 Din lefnadsfärd och hamnen Du har hunnit,
 Bytt vansklig glans mot oförvansklig ut.
 LOVISAS namn och kärleksfulla sinne
 Förblifva dock i Nord ett heligt minne.

Sof då i frid! Inunder hvalfven höga
 Förklingad är Din drapas sista ton.
 Slå upp för högre ljus Ditt klara öga
 Bland englarne omkring Gud Faders thron,
 Och bed för oss, bed Gud att Norden skydda
 I da'r, som komma, som i dagar flydda.

8. Drag ur kvinnans och familjens lif i Norden.

(Forts. från 12:te årg. 6:te häft.)

II.

I det föregående hafva vi sökt att genom utdrag, förnämligast ur de gamla lagarna, påpeka den ogifta kvinnans rättsliga ställning i förhållande till familjen. Men som all familjens makt hade sin medelpunkt i hufvaden, eller, om han bortgått, i någon af hans kvarlevande manliga släktingar, hvilka i mycket noggrannt bestämd inbördes ordning ärfde husbondeväldet, hvilket välde i sjelfva verket var ett obegränsadt envælde, så funno vi, att den unga, ogifta kvinnan egde gent emot sin manlige förmyndare intet skydd, hennes frihet intet hägn. Vi framhöllo, huru denna grundsats, isynnerhet om han tillämpades vid det ödesdigra tillfälle, då det skulle afgöras om hennes framtid, kunde leda till de förfärligaste följder. Derföre dröjde vi länge vid alla stadgar, som innehöllo bestämmelser om det i så hög grad karakteristiska brudköpet, hvilket var formen för hvarje trolofning*). Den förbindelse, som ej var grundad på ett brudköp, var ingen laglig förbindelse. Men väl var köpet lagligt, äfven om den sålda kvinnan icke hade en aning om hvem köparen var. Slutligen meddelade vi, genom ett sammandrag af Gunnlög Ormetungas saga, en rörande skildring af de förvecklin-

*) I K. Olivecronas berömda arbete "Om makars gifterätt i bo", säges: "Att — — — enligt de till vår tid bevarade rättssamlingar, fästningen utgjort ett verkligt köp af kvinnans person, och brudgåfvan en verklig köpeskilling — detta våga vi bestrida. — Ordet *kaup* utmärkte (i det gamla nordiska språket) icke blott köp utan ock i allmänhet *aftal*. — — Heter det äfven (i sagorna) om mannen att han *köpte* sig hustru, så träffas dock icke ett ord, som antyder att giftomannen *sålde* den fria kvinnan." (sid. 97, 98 m. fl.)

J. J. Nordström antager i sina "Bidrag till den svenska samhällsförfattningens historia", att det är myndigheten, målsmanrätten, brudgummen köpte af giftomannen medelst den *Mundr* han erlade, icke brudens person.

Red:ns anmärkning.

gar, som kunde uppstå, om hjertats rörelser vaknat, och redan gifvit, hvad som enligt lagarna blott kunde säljas.

Vi öfvergå nu till en teckning af den hedniska qvinnan i Norden såsom maka.

Om makans rätts-ställning kan helt kort sägas, att mannen i det vidaste omfång egde öfver henne all den makt, som fadren förut egt. Forskarena påstå dock, att de flesta äktenskap, vi känna från Nordens hedna forntid, det oaktadt icke varit olyckliga; ty, såsom vi från början påpekat, utvecklade sig ofta ur denna hårda nödvändighet en sedlig känsla, som, lik ett godt cement, sammanhöll husets fogar; men från nutida och kristen synpunkt torde vi i dessa förbindelser fåfängt söka mycket af det, som vi ej gerna kunna tänka frånvarande, om lyckan skall anses vara med. Enligt Weinhold kunde t. ex. i äldsta tider en hustru bortgifvas; ja, till och med säljas; en man kunde få hafva flere hustrur, om han blott rättsligen köpt dem alla; en man kunde ingå förbindelser bredvid sitt äktenskap, och äfven de yppersta män gjorde detta, utan att hustrun dervid egde något att åtgöra. Likaså kunde en man, trots hustruns böner, utsätta det nyfödda barnet för vilddjuren, såsom vi sågo af Gunnlögs saga. Bruket att begagna en uppfostrare, eller så kallad fosterfader, utestängde också modershjertat från mångt barn. Än förfärligare var mannens makt, då han i äldsta tider till och med saklöst kunde taga sin hustrus lif. — Men så mycket skönare lysa då de drag af stor trohet och dygd, som nordens hedna saga onekligen bevarar. Om ett lyckligt äktenskap heter det gemenligen helt enkelt och torrt: "de lefde länge med hvarandra, och deras samlif var godt". Men i Njåls saga heter det om en mans kärlek: "Han älskade henne som sina ögons ljus". Mången qvinna åter gick i fredlöshet, i landsflykt och i döden med sin make. Nästan alla de skönaste exempel af kärlek i nordens gamla skaldesång, Nanna och Balder, Sigyn och Loke, Sigrun och Helge, Gudrun och Sigurd Fafnesbane, tillhöra det äktenskapliga lifvet. Först vid hednatidens slut framträda, för oss synbara, mäktiga drag af känslor, före eller utom äktenskap. Vi hafva emellertid i detta uräldsta förhållande en grundval för det verkliga lifvets poesi, från hvilken vår tid kanske nog mycket vändt bort ögonen.

Som den hedna tiden icke kände till qvinnan annat än såsom dotter, maka eller moder, och vi betraktat henne i den första af dessa ställningar, skola vi här hålla oss till makan

och modren, men icke i lösryckta reflexioner öfver henne, utan vi skola se henne i några lefvande typer, tagna ur fornskrifternas rika bildersal, ett sätt att teckna, hvilket jag så mycket hellre väljer, som dessa skrifter, såsom författade på det isländska språket, äro, ehuru af den yppersta förtjenst, otillgängliga för de flesta.

Ännu vid hednatidens slut var ståndsutvecklingen i norden knappast börjad. Då södra Europa företer skådespelet af ett i täflan sig utvecklande katolskt preste- och feodalistiskt adels- och furstevälde, med makten i hvad fall som helst på några få händer, och den stora massan i en rättslös ofrihet; — möter oss åter i norden en skara kraftiga odalbönder, som med oomtvistad eganderätt besitta all jord i landen från och med Sönder-Jülland och de danska öarna ända upp till Hålogaland och Ishafvet, samt från Östervågen till Westervågen. Träl var ingen annan än krigsfången och brottslingen. På grundvalen af denna allmoge uppväxte småningom staten, hvilken ursprungligen blott var ett förbundsförhållande mellan bondeätternas hufvudmän, men i och med statens uppkomst utvecklade sig behovet af *ledare* i ting, som rörde religionen, lagväsendet och försvaret. Så uppkommo offerprester (godar), häradshöfdingar (hersar), lagmän och fylkeskonungar.

Dessa nordens första småkonungar voro emellertid, liksom godarne, hersarne och lagmännen, bönder rätt och slätt, i drägt, i bostadens anordning, i hvardagslifvets sysslor, i sin rättsliga ställning gent emot lagarne. Om någonting, som kunde motsvara de moderna furstarnes oantastlighet för sina privata handlingar, hade våra fäder ingen aning.

Mellan personer af alla dessa samhällsställningar kunde nu äktenskap ingås. Vi behöfva således ej ännu följa familjlifvet i några olika samhällsstånd, och hafva således ej heller att vänta några af dylika alstrade olikheter. Sådant möter oss först i nästa period.

Af dessa småkonungar och deras hvardagslif hafva vi en särdeles lefvande bild bevarad i Olof den heliges saga af Snorre Sturlason. Det är vid det ställe, då den unge konung Olof kommer åter från sin första stora härfärd och aktar att eröfra hela Norge. Han styr med sin flotta in i den nuvarande Kristianiafjorden, landar och drager upp i bygden till det undersköna och bördiga landskap, som ännu i denna dag bär sitt gamla namn: Ringerike. Der bodde kung Olofs moder Åsta

och hennes man, kung Olofs stjuffader, konung Sigurd Syr. Den unge Olof hann dit tidigt en morgon. "Då han kom nära "byn" (d. v. s. gården), säger sagan, "lupo tjenstesvenner i för- "väg till byn och in i stugan. Åsta konungamoder satt derinne "med några qvinnor, då svennerne berättade henne om konung "Olofs färd och att han snart var framme. Åsta stod genast "upp och tillsade karlar och qvinnor att tillreda der på bästa "sätt. Hon lät fyra qvinnor taga fram stugans ståtbonad och "i hast upphänga tjällen (d. v. s. tapeterna) och breda pyntade "täcken på bänkarna. Tvenne karlar buro halmen på golfvet, två "satte fram trapezan (d. v. s. serveringsbordet) och skaftkaret, två "framsatte dryckesborden, två maten, tvenne sände hon bort "från byn, två buro in ölet. Alla andra, både karlar och kvin- "nor, gingo ut på gården. Sändemän drogo bort till konung "Sigurd, der han var ute på åkern, och förde till honom hans "bästa kläder och hans häst med förgylld sadel och helför- "gyldt betsel med smälte stenar (troligtvis brokiga glasbitar). "Fyra män sände hon åt fyra håll i bygden och bjöd till sig "alle stormän till gästabud, ty hon gjorde välkomstöl mot sin "son. Alle andre, som voro der, lät hon taga den bästa kläde- "bonad de hade, och de, som icke sjelfve egde högtidskläder, "fingo låna af hennes förråd".

Vi se här den gammalnordiska husmodren i sina bestyr. Vi se, att, huru ofri qvinnan än var med hänsyn till rättig- heten att sjelf välja make och ingå äktenskap, hade hon lik- visst, efter dettas ingående, stor makt att styra och ställa efter eget behag inom huset. Den nyckelknippa, hon bar på bröl- loppsdagen, var ingen innehållslös symbol. Och uti denna den gifta qvinnans likställighet med mannen uti de *inre* angelägen- heterna, visar sig nordens hedna forntid stå vida öfver de öster- ländska kulturfolken, stå i jernbredd med Greker och Romare under dessas äldsta period, men vida öfverträffa dem under de- ras storhetstid, då vi ju veta, att den gifta qvinnan icke egde någon aktning alls.

Men detta sagostycke visar oss också ett annat nordiskt kulturdrag. Lusten för prakt och ståt, och hågen att göra kalas af första, bästa anledning är icke uppkommen från i går i nor- den. Man behöfde icke vara maka åt en småkonung öfver nå- gra härad i en norsk fjelldal eller en svensk odalbygd för att slå på stort såsom Sigurd Syrs hustru.

Vi skola nu se hvad konungen gjorde, då Åstas sändemän hunno honom. Sagan säger:

"Konung Sigurd Syr var ute på åkern, då sändemännen kommo till honom och sade dessa tidender samt Åstas tillrustningar i byn. Han hade der många män, någre skuro korn, någre bundo kärftar, någre körde hem kornet, andre lade det i hjelmor och lador; konungen och två män med honom gingo hit och dit, än på åkern, än dit, der kornet lades in. Så är sagdt om hans klädebonad, att han hade en blå kjortel och blå hosor, höga skor, bundna om benet, grå kappa och en vid, grå hatt, skärm för anletet, staf i handen, upptill försedd med en förgyld silfverholk, i hvilken satt en silfverring. Så är sagdt om konung Sigurds kynne, att han var en mycket driftig man, mån om gods och bo och rådde sjelf för hushållningen. Icke var han någon fåfång man. Han var temmeligen fåordig, klokare än alle, som på den tiden lefde i Norge, och rikast i lösegendom, fridsam och förnöjsam".

Sådan var Sigurd Syr. Det är en ädel gestalt, som — vi känna det på oss — är gripen midt ur verkligheten, och af den eljest så krigsprisande sagoberättaren tecknad med synbar aktning och målrad med kärleksfull pensel. Sigurd Syr, denne konungabonde eller bondekonung, var nästan alltigenom en fridens man; men de fleste i hans ställning visste med lika skicklig hand att föra svärd som plog, efter Håvamåls råd:

"Vapnen sina
"vike en man
"ej ett fjät ifrån på fältet;
"ty ovisst är att veta,
"när på vägar ute
"spjutets spets kan tarvas".

Men längre än till Sigurd sjelf räckte heller icke det fredsstämnda sinnelaget i hans hus. Redan om Åsta, hans hustru, säger sagan, att hon "var rask och storsint", hvarmed sagoberättaren syftar på hennes håg och förkärlek för krigiska idrottamän. Vi skola strax se det. Då sändemännen hunno Sigurd, der han gick på åkern, sade de, sedan de tillkännagifvit stufsonens, kung Olofs ankomst: "Åsta bad oss föra dig det budet, att henne tycktes det vara af stor vikt, att du förhåller dig stormanligen, och bad hon, att du skulle mer likna i ditt lynne Harald hårfagers ätt, än Rane smalnäsa, din mor-

”fader, eller Nered Jarl den gamle, fast de hafva varit mycket ”visa män”.

Då vi veta, att Harald hårfagers ätt varit den mest krigiska i Nordanlanden, hafva vi stora skäl att antaga, det Rane smalnäsa och Nered, hvilka för öfrigt icke lemnat något spår efter sig i sagorna, varit allt annat än hjeltar, hvadan denna för konung Sigurd Syr temmeligen bittra helsning visar, att den gifta qvinnan hade makt till mycket, hvilket den ogifta aldrig ens skulle tänkt på att våga.

Vi må nu sålunda icke förundra oss öfver, att Sigurd Syr icke kände sig synnerligen tilltalad af sin hustrus helsning, helst han icke hade så stora anledningar att ens vara den nu så mäktige stjufsonen bevågen. Denne, med sitt anborna krigiska lynne, hade nämligen under sin uppväxt spelat den fredlige stjuffadren spratt på spratt. Så hade han en gång redan vid 12 års ålder, då Sigurd Syr skulle ut och rida, sadlat upp en stor bock och fört fram i stället för konungens häst. Och Sigurd Syr hade mer än en gång klagat öfver sin hustru, Olofs mor, som icke låtit honom tukta örnungen i uppväxten, såsom denne behöft. Nu fann han emellertid skäl uti att lyda sin hustrus vilja, ikläda sig sin praktskrud och högtidligt taga emot den komne; ty nu hade pojken blifvit en hjelte, och stjufsonen drog in i föräldrahuset såsom den mäktigaste mannen i landet på sin tid, såsom en man, inför hvilken stjuffadren sjelf måste ödmjuka sig, så konung han än var. Och hvem hade gjort Olof till en sådan man? Utan tvifvel hans eget mannamod och hans stora tapperhet; men, se vi närmare på saken, måste vi äfven erkänna, att just dessa egenskaper blifvit hos honom fostrade ej af en man utan af en qvinna. Sin egen fader, konung Harald grenske, hade Olof aldrig sett. Ej heller hade Sigurd Syr satt svärdet i hans hand, utan det var Åsta, bondedottren från de norska Upplandens dalar och tvenne på hvarandra följande konungars maka, som gjort det. Denna Åsta, som fostrat sin son att med svärdets rätt kufva alla Norges småkonungar och göra hela landet till *ett*, samt att sedan i detta samlade rike bringa hedendomens qvarlevor på fall och befästa kristendomen, denna bondedotter, Åsta, har i häfdernas skildring en förunderlig likhet med en svensk qvinna, som var bondedotter från Götaland. Vi mena storbonden Skoglar Tostes dotter Sigrid, som varit gift med konung Erik Segersäll, och som var moder åt konung Olof Skötkonung, hvilken befästade kristendomen i Sverige

samtidigt med denne Olof den heliges regering i Norge. Hennes historia känna vi väl ej så i detalj som Ástas, men hvad vi veta är likväl nog, för att draga slutsatser om karaktersdragen. Att hon var af ett vildare lynne, märka vi strax. Likaså att hon var djupare rotad i gammalhednisk grund. Sedan hon blifvit enka efter Erik Segersäll, hade hon många friare bland nordens småkonungar. Hon dref dem på porten allesammans, utom tvenne, hvilka hon lät bränna upp lefvande. Mot Olof Tryggvason af Norge, som också friade till henne, betedde hon sig så, att han slutligen slog henne i ansigtet med sin handske och kallade henne "hundhedning", för hennes hårdnackenhets att ej vilja låta kristna sig. Sedan gifte hon sig likvisst med konung Sven Tveskäg i Danmark samt förmådde såväl denne sin andre man som ock sin son, konung Olof Skötkonung i Sverige, till det hämndekrig mot konung Olof Tryggvason, som slutar med det i Heimskringla så oförliknligt herrligt skildrade slaget vid Svold, år 1000.

Men vi återvända till välkomstölet hos Sigurd Syr. Sedan detta varat i några dagar, samlade konung Olof alla de förnämsta männen omkring sig och förelade dem till rådslag sina stora planer. Många häpnade, någre sökte afstyrka vågspelet, Sigurd Syr yttrade sig med mycken försigtighet. Då tog Ásta till orda: "Så är det mig gifvet, sonen min, att jag är glad åt dig, gladare, ju större din framgång mände varda; jag vill der till icke spara något, som jag förfogar öfver. Litet rådstöd finnes hos mig, men hellre ville jag, om man skulle välja der emellan, att du vore öfverkonung i Norge, äfven om du icke lefde längre i konungsdömet, än Olof Tryggvason, än att du icke vore större konung än Sigurd Syr och doge af ålderdom". Dermed upplöstes stämman. Och konung Olof drog ut till ett lif, fullt af umbäranden, fullt af kamp och strid, af segrar och nederlag, men alltid för de två idéerna: sitt fosterlands enhet och den kristna trons utbredande. Och detta lufs innehåll be-seglade han slutligen med sin hjeltedöd, då han uppgaf andan på Sticklarstads blodiga slagfält år 1030. Då först insåg folket, hvilken man det i honom förlorat. Han nämndes snart "Olof den helige", och han betraktas än i dag såsom ett Norges nationalhelgon.

Vi hafva ställt tillsammans tvenne höga qvinnogestalter, i hvilka den hedniska andan, ehuru i hedendomens sista tider, ännu lefver i all sin kraft, om än den ena af dem, Ásta, åt-

minstone i det yttre antagit kristendom, om hvilket jag ej är säker. Och märkeligt nog äro båda dessa qvinnor bondedöttrar samt mödrar till de tvenne konungar, båda med namnet Olof, hvilka i de båda broderlanden bringat kristen tro till seger. Men sedan vi nu sett deras märkvärdiga likhet, skola vi också gifva akt på några andra egendomliga drag, genom hvilka de hvar för sig lägga i dagen olika sidor af den hedniska qvinnans i norden skaplynne. Hos Sigrid Storråda häpna vi vid det gränslösa öfvermodet, den iskalla grymheten och slutligen det botenlösa hatet mot den man, som tillfogat henne en förödmjukande förnärmelse, hvilken hon dock sjelf framkallat, allt egen-skaper, hvilka äro i lika grad följder af den hedna religionsläran och af den blott halfjemnlika ställning, i förhållande till mannen, hvori de hedniska lagarna intvingat henne. Det är som om den undertryckta qvinnan i norden i dessa hedendomens sista dagar liksom på en gång i denna furiens gestalt står upp och kräfver hämnd på det manliga släktet för allt det oerhörda lidande, för alla de qväfda qval, under hvilka qvinnan i de långsamt framrinnande århundradena med dämpad kraft kämpat. Aastas bild är mer tilltalande, mer menskligt ädel midt i sin stolta, hedniska beundran för äran och hjeltemodet. Då vi hos Sigrid Storråda stötas tillbaka af den hänsynslösa egoismen, värmas vi åter hos Åsta af det vackra, qvinliga draget, att hon kan glömma sig sjelf och älska. Men hvem älskar hon då? Blott föga sin make, men gränslöst sin son. Hos Åsta beror detta visst nog öfvervägande mycket derpå, att den senare var så lik henne sjelf, då deremot den förre var hennes motsats. Men detta drag finnes på flere ställen, och torde i de flesta fall ej så litet hänga tillsammans med den omständigheten, att det ingick ofta nog så litet kärlek i sjelfva den äktenskapliga förbindelsen, att qvinnan, i sitt behof att få gifva ömhet, slösade denna i så mycket rikare grad på den varelse, som utsprungit af hennes eget kött och blod. Alla dessa drag, ädla som oädla, hos dessa tvenne qvinnor, äro dock deri lika, att de stå som nogast i sammanhang med hela qvinnans ställning i hednatiden, hvarigenom de på en gång belysa denna och af denna belysas.

Men innan vi nu lemna dessa hedendomens sista dagar i norden, skola vi dock först se till, huru qvinnan ter sig på den aflägsna ön i verldshafvet, på hvilken, såsom vi veta, den gammalnordiska andan i sin ursprungliga kraft längst och hårdigast

bevarade sig. Vi välja för denna undersökning qvinnokaraktererna i Njåls saga.

På Island funnos i senare hälften af 900-talet tvenne halfbröder, hvilka hette Höskuld och Rut. Båda voro framstående män, men Höskuld var äldre. Vi hafva uti vår förra uppsats gjort deras bekantskap vid skildringen af formen för det fornnordiska frieriet. Njålssagan berättar i sitt första kapitel om dessa bröder följande: "Det hände sig en gång, att Höskuld gjorde ett gästabud för sina vänner. Hans broder Rut var der också och satt närmst sin broder. Höskuld hade en dotter, som hette Hallgerd. Hon gick och lekte på golfvet med några andra flickor. Hon var vacker, välvuxen, och hennes hår var fagert som silke och så stort, att det nådde henne till bältet. Höskuld ropade på henne. "Kom hit till mig", sade han. Hon gick strax hän till honom. Han tog henne under hakan och kysste henne. Derpå gick hon åter bort. Då sade Höskuld till Rut: "Hvad tycker du om denna min flicka? Är hon icke fager?" Rut teg dervid. Höskuld frågade honom för andra gången. Då svarade Rut: "fager nog är flickan, och många skola få umgälla det; men jag vet icke hvarifrån tjufögon äro komna in i vår släkt". Då blef Höskuld vred och det var spänning mellan bröderna i någon tid; men denna bilades snart".

Med en af alla granskare enhälligt och högt prisad konst har den okände sagoberättaren grupperat de omkring ett hundra i sagan uppträdande personerna på så sätt, att Hallgerd redan i första kapitlet träder fram i spetsen långt före sagans hufvudhjelte Njål och alla de öfriga framstående personligheter, som sedan skildras. Redan i första stunden lockar hon läsaren till intresse, men fränstöter på samma gång. En likartad känsla håller hon vid makt temmeligen långt in i sagan; men till slut öfvergår intrycket helt och hållet till skräck och förfäran, men alltid förenade med beundran. Men vi få icke gå händelserna i förväg. Efter detta första kapitel inskjutes en sju kapitel lång episod, innan vi åter möta Hallgerd. Denna episod handlar om hennes farbroder, Rut, och ett högst olyckligt äktenskap, som denne ingått med en qvinna af ansedd släkt, Unn. Men huru bedröfligt än detta äktenskap är, tyckes det dock stå nästan blott såsom en mildt vemodig inledning till de långt förfärligare husliga scener, som vi i det följande skola få att se. Det upplöses också genom skiljsmessa, och i nionde kapitlet återvänder

sagan till Hallgerd: "Nu är att förtälja att Hallgerd Höskulds-dotter växte till; hon blef en mycket skön qvinna och hög till växten. Hon hade fagert hår och så stort, att hon kunde helt och hållet hölja sig dermed; hon var rundhändt och hårdsinnad. Hennes fosterfader (uppfostrare) hette Tjostulf. Han stammade från Söderöarna; var stark, vapenduglig, och hade dräpt mången man utan att gifva böter för någon. Heller icke höll man för, att han förbättrade Hallgerds sinne". Sådan står hon nu för oss midt i sin ungdoms blomma, sällsamt för-enande ett hårdt, stolt hjerta med en farlig, förtrollande skönhet. Men ännu skymtar dock möjligheten, att hon genom ännu för henne obekanta känslors makt och i ett lyckligt, husligt lif skulle kunna få skönheten genomandad af hvad vi kalla *qvinlighet*, liksom rosens fågring fulländas derigenom att hon omsväfvas af sitt osynliga doft. Men huru mycket hjertats val togs i betraktande vid det fornnordiska äktenskapets ingående, veta vi förut. Det är oss också, som om Hallgerd vuxit upp så fager vid hednatidens slut just för att bli ett så mycket mer rörande offer, kräfdt af obarmhertiga lagar och sedvänjor, hvilka, efter denna tid, ej mer kunde hållas uppe i helgd, utan strax derpå finga gifva vika för en ny tidsanda, hvilken, i följe med kristendomen, liksom på växande vingar utbreder sig från dal till dal, öfver fjällen och öfver hafvets vågor, tills hon vunnit seger i alla nordens land. Men dessförinnan skulle Hallgerds sorgliga drama spelas till slut. En friare infann sig snart, Torvald, Osvifs son. Sagan säger uttryckligen, att brudköpet uppgjordes, utan att Hallgerds fader sporde sin dotter om hennes mening. Då han sedan underrättade henne om det blifvande giftermålet, svarade hon också: "Nu har jag erfarit hvad jag länge fruktat för, att du icke älskade mig så mycket, som du alltid har sagt, då du ju icke fann det värddt att öfverlägga om denna sak med mig. Emellertid finner jag icke detta parti så herrligt, som hvad du har lofvat mig". På all ting kunde det märkas, att hon ansåg sig hafva fått ett dåligt gifte. Höskuld sade: "Jag lägger icke så mycken vikt vid din stolt-het, att hon skulle stå i vägen för min uppgjorda handel. Och det är jag, som skall råda, icke du, om vi äro af olika mening". — "Stor är din och din slägts stolthet", svarade hon, "och det är då icke underligt, att jag har fått min del deraf". Derpå gick hon ifrån fadren och uppsökte sin fosterfader Tjostulf, hvilken beder henne vara vid godt mod: Hon skulle nog

en gång blifva gift, då man varit tvungen att fråga henne själf till råds. Desslikes lofvar han henne all hjälp. Då Höskuld sedan red ut att bjuda till bröllops och kom till sin broder Rut, sade denne: "Mig tycktes det bäst, om jag slätt intet hade med den här saken att göra, ty detta giftermål skall icke bringa någon af dem lycka, hvarken honom eller henne; men jag vill dock komma till gillet, om du anser detta såsom en heder för dig". — "Visserligen gör jag det", sade Höskuld, red derpå hem, sedan han bjudit inalles 100 gäster. Hallgerd deremot hade bjudit en enda, sin morbroder, Svan, en trollkunnig, trätolysten och mycket svärmedgörlig man. Hon hade således två personer på sin sida, fosterfadren Tjostulf och morbrodern Svan, men båda motbjudande personligheter.

Så kom brölloppet. Allt folket hvimlade i skålen. "Hallgerd", säger sagan, "satt på tvärbänken och var en mycket munter brud, men talade mest med Thjostulf och Svan." Då festedagarne voro slut, utredde Höskuld Hallgerds gods på bästa vis. Derpå sade han till Rut: "Skall jag också utdela några gåfvor?" Rut svarade: "Du kan få tillfälle nog till att öda ditt gods för Hallgerd. Låt det för denna gång vara nog!"

Sedan redo de nygifta hem, och den elake fosterfadren var hos Hallgerd. Vintren gick fredligt förbi; men Hallgerd hushållade slösaktigt. På våren togo förråderna af mjöl och torr fisk slut. Då sade Hallgerd till sin man: "Hur sitter du här så lugn, då i huset finnes hvarken mjöl eller fisk?" Torvald svarade: "Jag skaffade icke mindre hem än sedvanligt, och förr räckte det fram på sommaren". Hallgerd sade: "Hvad rör det mig, om du af girighet har svultit både dig och din fader?" Då blef Torvald vred och slog henne i ansigtet, så att det blödde. Sedan tog han sina huskarlar och drog hemifrån och rodde till Björnöarna att fiska. Hallgerd satt hemma mycket nedslagen. Då fosterfadren erfarit hvad som skett, begaf han sig efter Torvald och drap honom försåtligt, icke utan att hafva fått en eggelse dertill af Hallgerds ord. Då han kom åter, bar han yxen högt i vädret, och densamma var mycket blodig. Hallgerd satt ute och sade: "Blodig är din yx; hvad har du öfvat?" "Nu", sade han, "har jag sörjt för, att du blir andra gången gift". Sedan hon ordnat för dråpmannens säkerhet, rustade hon sig att resa hem till sin fader. Hon slog upp sina kistor, ropade sina tjenare och gaf hvar och en en gåfva. Vid denna

punkt faller ännu en mild glimt öfver henne; ty sagan tillägger, att de alla sörjde öfver att mista henne.

Nu fick fadren sanna Ruts ord, att hon skulle blifva honom en dyr dotter; ty han fick utbetala dryg mansbot till den dräptes släktingar.

Så vildt var emellertid detta tidehvarf, att detta dåd, långt ifrån att afskräcka, snarare lockade nya friare. Den förste var en man, som hette Glum. Då han kom, blef det sändt bud efter Hallgerd. Hon kom strax in i salen med tvenne qvinnor. Hon hade en blå, kostbar kappa, derunder en skarlakanskjortel och ett silfverbälte om lifvet. Håret hängde ned på begge sidor om bröstet, och hon hade stuckit in det under silfverbältet. Hon satte sig ned hos Rut, sin fader och friaren och helsade dem alla med vänliga ord, säger sagan, talade väl och kraftigt för sig och sporde om tidender. Frieriet blef omtaladt, och hon gaf sitt bifall. Sedan stod brölloppet. "Höskuld och Rut besatte den ena långbänken, brudgummen den andra. Hallgerd satt på tvärbänken och tedde sig väl. Tjostulf, fosterfadren och dråpsmannen, gick med upplyftad yx; men alla låtsade som om de ej märkte det". Dessa ord äro ur sagan. Vi behöfva ej påpeka skildringens hemska skönhet och tragiska kraft; men vi måste beklaga att vi af tio sådana glanspunkter knappast hinna att anföra en.

Då en tid hade gått efter brölloppet, slog Tjostulf en af Höskulds huskarlar, och blef drifven bort. "Nu kommer jag aldrig mer tillbaka", sade han. "Det skola alla glädja sig öfver", svarade Höskuld. Men knappast skulle han gladt sig, om han vetat, hvart Tjostulf drog hän. Det var till Hallgerd. "Trifvens I godt samman?" sporde han henne. "Ja, kärligt och godt", svarade hon. Derpå gick hon att tala med Glum, slog sina armar om hans hals och bad honom taga emot den fördrifne i sitt hus. Glum gick in derpå, "men börjar han sina svek, skall han strax bort". Det gick väl till en tid; men snart var välsignelsen tagen från huset. Hallgerd älskade verkligen Glum, såsom Glum henne; men med beundransvärd finhet och menniskokännedom skildrar sagoförfattaren, huru för Thjostulfs skull en träta uppstår, och Glum i öfvervilning slår sin hustru ett slag. Då säger sagan: "Hon älskade Glum mycket, och kunde icke lugna sig utan gret högt. Tjostulf gick hän till henne och sade: "Illa är du behandlad och ofta borde det ej ske". "Hvarken skall du hämnas detta, eller blanda dig uti hvad vi

"hafva med hvarandra att göra", sade hon. Han gick bort och grinade åt henne. — Många af våra läsare känna tvifvelsutän Shakspeares Othello och minnas då den verldsberömda skildringen af skurken Jagos karakter. Ingenstädes i hela litteraturen torde en mer fulländadt tecknad motbild till honom kunna uppvisas än denne Tjostulf, och vi kunna med stolt beundran för det nordiska snillet blott dervid tillägga, att Tjostulf var tecknad af onämnd sagaman på Island 4 till 500 år innan Shakspeares Jago såg ljuset. — Tjostulf gick nu bort och drap Glum. Hvad som nu följer är ett af sagans tragiska praktställen, och knappast någorstädes stå vi så invid sjelfva randen af det dämoniska djupet i Hallgerds, den nordiska hednaqvinnans, karakter. Hallgerd satt ute, då Thjostulf kom, och hon såg strax att yxen var blodig. Han sade: "Jag vet icke, hvad du vill tänka derom. Jag förkunnar dig Glums dråp". "Så har du vållat det?" sade hon. "Ja", svarade han. Hon log deråt och sade: "Du är icke att leka med i strid". "Hvad utväg skaffar du mig nu?" sade han. "Drag till min farbroder, Rut", svarade hon, "och låt honom sörja för dig!" Uslingen tror henne, men Hallgerd visste väl, att i hela hennes släkt fanns ingen, som så till döden afskydde Tjostulf, som just Rut. När han kom dit, förkunnade han Glums dråp. "Hvem har vållat det?" sade Rut. "Jag slog honom", sade Tjostulf." "Hvi red du hit?" sade Rut. "Hallgerd sände mig till dig", svarade Tjostulf. "Då är det icke hon, som vållat detta", sade Rut och drog sitt svärd — och nu är Tjostulf ur sagan.

Nu först äro vi hunna till den punkt, då sagans stora hufvudhjeltar framträda. Allt det föregående har blott varit en prolog till hvad komma skulle, men en prolog, i hvilken vi se anlag, hvilka kunnat utvecklas till något stort i det goda, i stället genom förvända förhållanden växa upp till jättekrafter i det ondas tjenst.

Det fanns på Island vid denna tid, två till tre årtienden före år 1000, två mycket herrliga och framstående män. Den ene hette Gunnar, den andre hette Njål. Båda, men isynnerhet Njål, hafva på Islands politiska utveckling utöfvat ett högst betydande inflytande. Njål bodde på gården Bergtorshvål. "Han var en rik man och af skönt utseende. Han hade intet skägg. Han var en så lagklok man, att deri icke fanns hans like. Han var dertill vis och förutseende, gaf goda råd och gaf dem gerna, och allt hvad han rådde folk blef till deras bästa; han

"var mild och rättskaffens och hjälpte alla dem, som tryggade sig till honom, ut af deras förlägenhet. Hans hustru hette Bergtora, en karlavulen och dugtig qvinna, men något hård i sinnet. De hade sex barn, tre söner och tre döttrar", af hvilka flere redan voro gifta vid denna berättelses början.

Gunnar åter, som var en frände till den förut omtalade Ruts fränskilda hustru, Unn, var en ogift man. Han bodde på gården Lidarända. "Han var hög till växten och stark, särdeles vapenduglig. Han högg med sitt svärd och kastade sitt spjut lika bra med den venstra handen som med den högra. Och han svang sitt svärd så hurtigt, att det såg ut, som om der voro tre svärd på en gång i luften. Med både träffade han allt hvad han sigtade på; han sprang i ett hopp högre än sin egen höjd, och det med alla sina härkläder på, och lika så långt baklänges, som rätt fram. Han samm som en säl. Han var en vacker man, med ljuslett hy, rak, något uppstående näsa, blå, liffiga ögon, röda kinder, rikt hår, som föll väl på skuldrorna och hade en vacker färg. Han var en odlad man, rask i allt, gifmild och saktmodig, trofast mot väner, men granntyckt i deras val. Dertill förmögen".

Gunnar och Njål hade aldrig knutit fostbrödralag. Men om ett skönare band af manlig trohet, än mellan dem var, vittnar ingen saga eller historisk urkund i Norden. I dem hade de sköna orden i Håvamål tagit kött och blod:

"Det är fostbrödralag,
 "När fritt du yppar
 "För en annan hela din hug.
 "Jag intet värre vet
 "Än vankelmod;
 "Ej är han vän, som blott smicker säger".

"Förtro dig till en,
 "Till den andre icke;
 "Hvad tre veta, vet verlden".

"Vän sin
 "Skall man en vän vara,
 "Honom och hans vän;
 "Men ej må
 "En man vara
 "Vän med sin väns ovän".

"Vet du en vän,
 "Som du väl tror,

"Far att finna honom ofta:

"Ty med snår höljes

"Och högt gräs

"Den väg, som ingen vandrar".

Gunnar hade just varit i Österviking och derunder gjort vänskap med den ryktbare Håkon Jarl i Norge, då han en sommar, på höjden af sitt anseende, red med Njål den vise till tings. En dag, då han kom ned från lagberget, mötte honom en qvinna, som helsade på honom. "Han sporde då hvem hon var. Hon svarade, att hon hette Hallgerd och var dotter till Höskuld, Dalekols son. Hon talade dristeligen till honom, och bad honom förtälja om sina resor, och han svarade, att han icke ville afslå ett samtal med henne. De satte sig då ned och talade samman. Hon var sålunda klädd: hon hade en röd kjortel på och öfver sig hade hon en skarlakanskappa, besatt med bräm ända ned till skötet. Håret, som hängde ned öfver bröstet, var både stort och fagert" — en omständighet, som sagan gång efter annan upprepar.

"Gunnar var iförd den skarlakansklädning, som konung Harald Gormsson hade gifvit honom; om armen bar han den guldring, som Håkon Jarl hade gifvit honom. De talade länge högt. Till sist sporde han henne, om hon var ogift. Hon svarade ja, och att det icke fanns många, som ville våga på att fria till henne". "Håller du ingen god nog åt dig?" sporde han. "Jo väl, men jag är vansklig i manval". "Hvad skulle du svara, om jag friade till dig?" "Det har du icke i sinnet", svarade hon. "Jo", sade han. "Om det är ditt allvar", sade hon, "så tala med min fader!" Gunnar gick strax till honom, och fann der äfven Rut, med hvilken han förr varit i delo för sin fränkas, Ruts fränskilda hustrus, Unns, hemgift. Rut afrådde honom nu ärligt; men Gunnar svarade, att han skulle hålla det för en lemning af den gamla fiendskapen, om bröderna Höskuld och Rut afslogo hans frieri. Rut gaf nu, ospord, Gunnar del af Hallgerds hela föregående lif; men denne var orubblig, ehuru han fann att icke allt varit som det bort, och brudköpet uppgjordes.

Njål bedröfvades af hjertat, då han erfor denna nyhet. Efter brölloppet, som stördes deraf, att en man blef vred på sin hustru och skiljde sig vid henne, gjorde Njål ett gästabud för de nygifta. Vid början af detta gästabud, voro icke Njåls son Helge och dennes hustru Torkatla hemma. Då de emeller-

tid anlände, tog Bergtora, Njåls maka, sin sonhustru vid handen och ledde henne upp till tvärbänken och sade till Hallgerd: "Var god och gif plats för denna qvinna!" "Jag gifver icke plats", svarade hon, "och vill icke låta mig trängas ned i vrån". "Det är jag, som råder här", sade Bergtora, hvarpå Torkatla satte sig ned. Bergtora gick sedan hän till bordet med vatten till handtvagning. Hallgerd grep hennes hand och sade: "I passen dock godt till hvarandra, du och Njål; du har en kartnagel på hvar finger, och han har intet skägg". "Det är sannt nog", sade Bergtora, "men vi låta icke hvarandra höra något ondt därför; skägg hade emellertid din husbonde Torvald, och likväl beredde du hans bane". Då sade Hallgerd: "Litet gagnar det mig att hafva den raskaste man på Island, om du icke hämnas detta, Gunnar!" Han sprang upp, gick bort från bordet och sade: "Hem vill jag fara; och bäst vore det, om du trätte med ditt eget husfolk och icke i annan mans hus. Dessutom har jag att löna Njål för mången heder, och vill icke vara din kastekäpp (lekboll). Derpå drogo de hem".

Hela vintren var nu stilla och det led till alltinget på sommaren. Den tidens sinnen kunde allt, men icke glömma. En dag, eller ett år, eller tio år; det var detsamma. En ogulden skymf måste hämnas.

Gunnar red till tings, men förrän han drog hemifrån, sade han till Hallgerd: "Var nu stilla, medan jag är borta och visa ingen ovänlighet mot mina vänner, om du får med dem att göra!" "Trollen må taga dina vänner!" sade Hallgerd, och han märkte godt, att det var icke lätt att skifta ord med henne. Sedan han var borta, eggjar hon en af husfolket, Svart, att draga upp till skogen på Rödeskridas fjällsluttning och der dräpa Kol, den yppersta af Njåls och Bergtoras husfolk. Då gerningen är fullbordad, sänder hon bud till tinget derom. Hvarje dråp måste antingen med de böter gäldas, hvilka den förfördelade släkten kunde kräfva, eller också försonas med blod mot blod. Sedan böter gifvits, skulle ingen annan hämnd förekomma; men å andra sidan var underlåtenhet att kräfva böter eller blod ansedd som den största uselhet. Gunnar gick nu till Njåls bod, och omtalade sin hustrus gerning, samt gaf Njål, såsom den förfördelade, rätt att sjelf bestämma böterna. Båda vännerna voro djupt bedröfvade; men Njål kräfdet det minsta, blott 12 silfveröre. Ingendera af hustrurna blef belåten med uppgörelsen. Under nästa ting tillsäger Bergtora sin huskarl,

Atle, att dräpa Kol, emedan hon hört att Hallgerd yfdes öfver Svarts dråp, och att Njåls hus ej vågat kräfvä högre böter. Då Atle gjort gerningen, blef han orolig öfver hvad husbonden skulle säga; men Bergtora svarade: "Han blir nog till freds" dermed, och till bevis derpå vill jag säga dig en ting, att han nämligen har tagit de penningar, som vi fingo för trälen förra sommaren, med sig till tinget. Dessa skola nu blifva gifna för Kol. Likväl varnar jag dig för Hallgerds hämnd".

Nästa sommar kom turen till Atle, som Hallgerd lät dräpa genom en man, som hette Roste. Böterna stego nu till 100 silfveröre; men Gunnar och Njål lofvade hvarandra, att ingen af deras hustrurs ogerningar skulle bringa deras inbördes trohet på fall. Och detta löfte höllo de manligen. Nästa sommar kom turen till Roste, som dräptes på Bergtoras anstiftan af en man, som hette Tord. Nästa sommar dräptes Tord af Hallgerds vän Sigmund. Nu stego böterna till 200 silfveröre. Men nu finnes det icke mera någon gräns för Hallgerds gerningar. Hon går som en furie från brott till brott och låter slutligen i Gunnars egen närvaro höra nidvisor om den ädle Njål. Då blefvo alla förskräckta och Gunnar var mycket vred, men besinnade sig dock. Emellertid frågade Hallgerd engång några kringstrykande qvinfolk, som varit i Njåls hus, hvad der förehades. "Jo, Njål arbetar som bäst med att sitta stilla i högsätet", sade de. "Hvad gjorde Njåls söner?" sade hon. "De hålla sig ju sjelfve för att vara så dugtige män". Då svarade kvinnorna: "Skarp-heden slipade en yx, Grim satte skaft på ett spjut, Helge fästade hjalten på ett svärd och Höskuld satte handtag på en sköld". — Vi ana nu hvad som hända skall. Njåls egna söner taga nu om hand sin moders sak att hämnas den sista skymfen. Men det var icke mot Gunnar sjelf, som de rustade sina vapen, ty de visste huru deras fader vördade honom; men mot Hallgerds sista dråpsman, som nu icke längre var någon tjennare, utan Sigmund, en af hennes fränder. Hämnden lyckas ock. Nu eggjar Hallgerd Gunnar, att taga böterna dryga; men i tre år och på tre ting var han samman med Njål, utan att nämna ett ord derom. Då räckte denne honom handen och sade: "Länge nog har din frände Sigmund legat utan böter". Då tog Gunnar sin väns hand och sade de i all sin manliga enkelhet så rörande orden: "O, för länge sedan gåfvos mig böter för honom". Och åter lofvade de hvarandra en obrottslig

vänskap. Så kom der hungersnöd i landet. Gunnar hjälpte många både med hö och mat, och alla, som kommo till honom, fingo något, så att Gunnar till sist sjelf kom till att lida brist. Då drog Gunnar till sin granne, Otkel, och bad att få köpa hö och mat. "Båda delarna har jag, men intetdera vill jag sälja dig". "Så gif mig då, och se till, om jag en annan gång kan löna dig!" sade Gunnar; men svaret blef åter *nej*.

Nu börjar man att förstå det äkta, fastän hårda och kalla guldet i Bergtoras själ; ty då Njål sporde detta och sade: "Det var illa gjordt, att neka Gunnar en handel. Andra hafva intet godt att vänta, då sådana män icke få något", då afbröt honom Bergtora och sade: "Hvi står du här och talar så mycket om detta? Det vore långt bättre, om du gäfvde honom mat och hö, då det icke tryter dig derpå". Detta gjorde också Njål, och med den helsningen, att Gunnar aldrig skulle vända sig till någon annan än honom, om det blefve brist i hans hus. Men nu jaga dämonerna hvarandra i Hallgerds själ. Hon tyckes hafva mistat all besinning, till och med sin stolthet. Då Bergtoras välgerning hade bundit hennes händer; men all mat tog slut under Gunnars frånvaro på tinget, så ger hon sig slutligen till att *stjåla*, hellre än att låta Bergtora veta huru det stod till. Hon stal, också för att hämnas, en natt förråderna i den förutnämnde Otkels visthus och lade sedan mordbrand i huset. Med en slughet, mot hvilken alla de fintligaste knep, af hvilka vår tids polis är mäktig, sjunka till ett intet, öfverlistades hon dock slutligen och öfverbevisades att hafva stulit. Vi veta, att intet föraktades så djupt i nordens som en stöld. "Det är vikingased", säger ett gammalt ord, "att skaffa sig gods med rån och plundring, men det är tjufvars skick att dölja det bakefter". Nu hade Hallgerd stulit. Då, men också först då, glömde Gunnar den storartade besinning, som så adlat hvarje hans steg förut. Han slår Hallgerd ett slag i ansigtet.

Det är oss icke möjligt att längre följa händelserna steg för steg. Vi måste öfverspringa en tiderymd af flere år. I de beständiga rättstvisterna, som söndersleto Island under brytningen mellan hedendomen och kristendomen, hade Gunnar slutligen blifvit dömd till landsflykt. Han var redo och på väg ner till stranden. Han ser sig då om och ser det gamla hemmet. Då stannade han sin häst och sade: "Fager är dalen, så fager, att han aldrig synts mig lika skön. Gula äro åkerfälten, gräsmattan nyss afmejad. Jag vill rida hem och icke

"fara härifrån". Han visste dock, att detta var en säker och snar död; ty nu stod han utom lagen och hvem som ville kunde saklöst döda honom. Gunnar hade kort förut varit hos en god vän och af honom fått en herrlig hund, Sam. Det är rörande att se, huru den kvinna, vid hvilken Gunnar så djupt fäst sig, kunde motstå hans ädelhet, då deremot denna hund, från första ögonblicket, han såg Gunnar, kände i honom sin herre, och blef honom trogen in i döden.

Nu drogo Gunnars fiender till Lidarända en natt. Men ingen fick nalkas gården för Sam. Då klöf en af männen dennes hufvud med en yx; men i detsamma uppgaf hunden ett tjut så öfvernaturligt gällt, att alla blefvo förfärade. Då vaknade också Gunnar i sitt hus och sade: "Hårt är du nu medfaren, Sam, min fostre, och så är det väl bestämdt, att det skall vara kort mellan oss två". Men han beslöt dock att manligen värja sig. En man kröp upp på taket, att genom dess gluggar se om han var hemma. Gunnar såg något skymta fram vid gluggen och stack hårdt ut sin spjutyx. Mannen föll ned, dödligt sårad. "Är Gunnar hemma?" frågade stallbröderna. "Det mån "I sjelfve se efter!" blef svaret; "men att hans spjutyx är "hemma, det har jag fått veta". Derpå föll han tillbaka död. Detaljer af gripande skönhet måste vi nu helt och hållet förbigå. När striden länge varat, och hvart af Gunnars pilskott fällt sin man, och när fienderna dragit utaf taket, sprang en man upp på väggen och högg midt utaf Gunnars bågsträng. Ett dödande spjutskott blef svaret. Nu fick Gunnar två sår. Han sade till Hallgerd: "Gif mig två lockar af ditt stora hår och snon I mig dem, du och min moder, till en bågsträng". "Gäller detta dig något?" sporde Hallgerd. "Mitt lif gäller det", sade han, "ty de skola aldrig få makt med mig, så länge jag kan bruka min båge". "Då skall jag nu", sade hon, "minnas "den örfil, du gaf mig, och jag bryr mig icke om, huruvida du "värjer dig längre eller kortare". Så föll Gunnar.

Nu fly vi åter öfver många år. Vi veta att Njåls-sönerna slutligen också blifvit invecklade i de dråp, som af de båda afundsamma kvinnorna anstiftades. Efter många skiften bar detta den frukt, att också Njåls hus står omringadt af fiender, såsom förr Gunnars. Efter en förfärlig strid sätta dessa slutligen eld på huset. Sönerna hade stupat eller brunnit i lågorna en efter annan. Då gick Flose, fiendernas anförare, fram till dörren, ropade på Njål, och sade, att han ville tala med honom och

Bergtora. Njål kom. Flose sade: "Jag vill tillbjuda dig att gå ut, Njål, ty det är obilligt, att du brinner inne". Njål svarade: "Jag vill icke gå ut; ty jag är en gammal man, föga duglig att hämnas mina söner; men jag vill icke lefva med skam. Flose sade då till Bergtora: "Gack du ut, husfru; ty jag vill för ingen del innebränna dig". Bergtora svarade: "Ung blef jag gift med Njål, och har lofvat honom, att vi skulle dela ve och väl med hvarandra". Derpå gingo de båda två in. De lade sig på bädden i böner och gjorde korsets tecken öfver sig; ty nu var den nya tiden kommen, och Njål och hans hustru voro kristna.

Att en oskuldsfull varelse just i undergångens stund med oupplöslig trohet sluter sig till sorgespelets hjelte, är ett fint drag, som möter oss hos många de största skalder såsom en Shakspeare, Ibsen, Björnsson m. fl.

Den gamla Njålssagan griper oss mäktigt just genom att också berätta om en sådan händelse. Der fanns nämligen i Njåls hus en ung gosse, en fosterson. Han hette Tord Kåreson. Bergtora sade till honom: "Dig skall man bära ut och du skall icke brinna inne". "Du har ju lofvat mig, moder" sade gossen, "att vi aldrig skulle skiljas åt, så länge jag ville vara hos dig. Men det tyckes mig långt bättre att dö med dig och Njål än att öfverlefva Eder". Hon bar då gossen fram till sängen och lade honom hos Njål och sig. Blott en träl kom ut att vittna om hvad derinne skett. Snart sammanstörtade det brinnande huset öfver den visaste lagman, Island egt, och öfver hans storslagna maka.

Hvad se vi här, om icke ett stort, kulturhistoriskt märkvärdigt sorgespel? Men om hvarje sorgespel måste hvilas på ett tidsförhållande, deri någon af de eviga rättslagarna är kränkt, och vi då fråga, *hvilket* missförhållande det är, som ligger till grund för *detta* sorgespels upplösning, för dessa båda familjers undergång, så svara vi utan tvekan, att det ligger deri, att mannen egde en våldsmakt öfver qvinnan, större, än någon människa bör och får ega öfver en annan. Ehuru sålunda den på Islands politiska utveckling så inflytelserike Njål ur historisk synpunkt är hufvudpersonen, så är Hallgerd ovilkorligen detsamma ur sorgespelets. Med hennes första gifte, d. v. s. bortsäljande, börjar de onda makternas öfvervalde i hennes själ. Sjelf kränkt af samhällsordningen, kränker hon i sin tid alla densammas mest värnadsvärda förhållanden. Och ändock är

hon en stor karakter, förfärlig i lifvet som i döden, då hon förgicks med sin make. Men Bergtora är större i våra ögon, ty hon älskade mer. Föröfrigt är icke godt att säga, hvilketdera är märkvärdigast, dessa qvinnors likhetsdrag, eller deras olikheter. De förra bero på tidens och tänkesättens vilda art, de senare åter på den olika lycka, som i äktenskapet kommit dem till del. Deraf försonas mycket hos Hallgerd. Vi hafva intet skäl att tro, det hon blifvit mindre ädel än Bergtora, om hon blifvit första gången gift med en man sådan som Njål. De mångfaldiga reflexioner, hvartill denna märkvärdiga historiska urkund i öfrigt kunde gifva anledning, måste jag öfverlemna åt hvars och ens egen uppfattning.

Men innan vi lemna nordens hedna tid, hafva vi att se qvinnan uti ännu en ställning: såsom enka. Vi välja för denna teckning ett parti ur den äldsta skrift på nordiskt tungomål, ur Eddan. Det är det ställe ur Eddans hjertesånger, då kung Gjukes dotter, Gudrun, i stum smärta sitter lutad öfver sin fallne makes, Sigurd Fofnesbanes, lik. Ett täckelse ligger utbredd öfver den döde, så att hon ej ser hans anlete, och det är hennes egna bröder, som dräpt honom. Hennes smärta är förfärlig, men helt och hållet inre och andlig. Derför kan hon icke gråta, icke klaga och ropa, hvilket skulle gifva henne en lindring. Men just i sin stumhet var hennes sorg större än alla andras. Vise jarlar gingo fram att trösta henne, men förgäfves. Ädla qvinnor söka att fördela hennes lidande genom att skildra hvad de sjelfva genomgått. Men förgäfves. Först Gullrand, Gjukes dotter och Gudruns syster, fann det rätta medlet och de rätta orden att smälta ned hennes stora karakters motståndskraft, och komma henne att gråta ut. Men vi må låta sången sjelf tala:

1. En gång ville Gudrun dö, då hon satt sorgfull öfver Sigurd, maken. Hon gret icke, hon gaf sig ej, slog ej hop händren som hustrur bruka.	Fastän Gudrun ej gråta kunde, var hon djupt qvald, hjärtat ville brista.
2. Allvise jarlar gingo fram, som hennes stora sorg stilla tänkte.	3. Herrliga jarla- hustrur sutto guldprydda hos Gudrun då. Hvar af dem sade sitt qval, hvad som bittrast de burit hade.

4. Då qvad Gjafög,
Gjukes syster:
jag har minst luft
på jorden rönt;
jag har fem mäners
fall utståndit,
två döttrars,
tre systrars,
åtta bröders;
dock jag, ensamma, lefver!
5. Fastän Gudrun
ej gråta kunde,
var hon modqvad
af makens död,
i hågen krossad
af höfdingens fall.
6. Då qvad Härborg,
Hunalands drottning:
Hårdare pröfning
jag har att tälja;
mina sju söner,
Sunnanlands,
min man, åttonde,
mördats på valplats;
7. Fader och moder,
fyra bröder,
dem på vågen
vinden svek,
då böljan bröt
mot bogens plankor.
8. Sjelf skulle jag reda,
sjelf skulle jag rusta,
sjelf skulle jag handhafva
helfärd deras;
det allt jag led
ensam på ett halfär,
så att ingen mig gifvit
ljuf hugnad.
9. Så vardt jag bunden,
ett byte åt segrarn,
samma halfär,
senare blott.
Då skulle jag smycka
och skorna binda
på herrskarns maka
morgnar alla.
10. Hon hotade mig svårt
i svartsjuka
och mig hårda
hugg hon gaf.
Ej husbonden med mig
handskades bättre
än husets fröja,
heller ej sämre".
11. Fastän Gudrun
ej gråta kunde,
var hon modqvad
af makens död,
i hågen krossad
af höfdingens fall.
12. Då qvad Gullrand,
Gjukes dotter:
"Föga, fastän vis,
"o fostermoder
"kan unga makan
"dig inge tröst".
Hon varsnat höljet
på höfdingens lik.
13. Täckelset strax
hon tog af Sigurd,
lade kinden hans
mot hustruns knä:
"Se, maka, din älskling,
"Lägg din mun vid hans skägg,
"som om lefvande herrskarn
"om halsen du fölle.
14. Upp såg Gudrun
ett ögonblick,
såg konungapannan
klibbad af blodet,
den klara blicken
brusten i döden,
herrskarens hugborg *)
huggen af svärdet.
15. På knä sjönk Gudrun
vid kalla bolstret;
håret lossnade,
kinden lågade,
men regnets droppe
rann ned på knäet.

*) D. v. s. bröst.

16. Då grät Gudrun
Gjukes dotter,
att de tunga tårar
tillrade ned,
och gällt klagade
gässen på gården,
de stora foglar,
den fagra egde.
17. Då qvad Gullrand,
Gjukes dotter:
"Ådlare var
"eder kärlek
"än alla menskors
"ofvan mullen;
"aldrig du trifdes
"ute eller inne,
"syster min!
"var hos Sigurd du ej".
18. Då qvad ock Gudrun,
Gjukes dotter:
"Så var min Sigurd,
"bland söner af Gjuke,
- "som en telning vore,
"vuxen bland gräset,
"som klara stenen,
"stungen på perlband,
"ädelstenen
"öfver furstar".
19. "Högre tycktes då jag
"herrskares kämpar
"vara än Odins
"egna valkyrior;
"nu är jag så liten
"som löfvet är
"på videqvistar,
"då min konung är fallen".
20. "Jag ser ej på bänken,
"ej på bädden mera
"min gode make;
"vålla Gjukes söner,
"vålla Gjukes söner
"mig sorgens qual
"och sin syster
"svåra gråten".

Så lyder den kanske tusende år gamla traditionen om Gudruns klagan öfver sin make. Hvar hafva vi här den väl-lust, som brinner mellan raderna, då sydländingar från samma tid skildra en qvinna, och dock känna vi på den fullblodiga kraften i det hela, att det måste hafva stått en verklighet till förebild för tecknarens öga. Men i och dermed se vi också, att det trots lagarnas tvång och traditionens makt funnits qvinnor, som fritt utvecklade sig till sedlig storhet, och att de nordiska männen också visste att böja sig i vördnad för en sådan storhet. Men härmed hafva vi också kommit till den punkt, der hedendomen kunde ega en anknytningspunkt till kristendomens milda, försonande lära, som säger, att inför evangelium finnes hvarken jude eller grek, hvarken man eller qvinna, utan att alla äro inför Gud och i den sedliga ordningen lika.

Huru emellertid kristendomen i sitt första skede i Norden verkade, skola vi i nästa uppsats söka att framställa.

(Forts.)

P. Aug. Gödecke.

9. Trenne af Amerikas ledande qvinnor.

Elizabeth Cady Stanton. Suson B. Anthony. Alice Cary.

I våra tidningar har från Amerika berättats hurusom en qvinna blifvit af en politisk valkomité uppmanad att ställa sig som kandidat för valdistriktet Brooklyn i New-York; äfvensom att denna qvinna antagit uppmaningen, dock mot vilkor att, *oberoende af alla partikontroller, få i politiska frågor uttala och följa sin egen öfvertygelse*. Den ovanliga uppmaningen och den kanske lika ovanliga sjelfständighet, hvarmed den upptogs, vore ensamma för sig värdiga att fästa våra läsares uppmärksamhet. När dertill kommer att den ifrågavarande qvinnan, Mrs *Elizabeth Cady Stanton*, anses, jemte sin vän, Miss *Anthony*, för närvarande stå i spetsen för hela qvinnorörelsen i Förenta Staterna, tro vi det vara hög tid att göra dem bekanta för våra läsare. Ehuru sins imellan mycket olika, representera de båda väninnorna dock blott *en* riktning af kvinno-inflytandet i Amerika. För att fullända bilden vilja vi därför i bredd med de båda kraftiga och varmhjertade men hänsynslösa samhälls-förbättrerskorna teckna den milda och älskliga skaldinnan *Alice Cary*, om hvilken en minnestecknare säger, att hennes lifsgerning var "*to elevate and purify American womanhood*".

I.

Mrs Elizabeth Cady Stanton, säger en hennes biograf, har länge utgjort en nagel i ögat för motståndarne till grundsatsen om qvinnans medborgerliga likställighet med mannen, icke blott emedan hon så kraftigt och med så mycken framgång verkat för grundsatsens erkännande, utan kanske ännu mera därför att hon till utseende och väsende så föga motsvarar denna qvinlighetens buse, som under benämningen "*a strongminded woman*", plägar framhållas till skräck och varning för Evas älskvärda döttrar.

"Mrs Stanton! en qvinna, som far omkring och håller tal, och det fastän hon har man och barn! hur skulle hon kunna vara qvinlig — hur skulle hon kunna vara huslig — hur skulle hon kunna motsvara idealet af en hustru, hvars högsta uppgift

är att stoppa mannens strumpor och tillse att "såsen icke fräser öfver"! Så frågar man sig hånande, och låter kanske en vacker dag locka sig att gå upp och höra på den "emanciperade" damen, just bara för att få vatten på sin qvarn. Redan i andanom ser man en benig, muskelstark amazon, med trottsig hållning och utmanande blick uppträda på talarestolen, och väntar sig att i hvarje hennes ord finna en förnekelse af den äkta qvinligheten. Betagen af en profetisk fruktan för den väntade uppenbarelsen, känner man sig helt flat — helt sviken i sina förväntningar — då man ser en qvinlig gestalt, med behagligt afrundade former och ett ljuslätt anlete, i stilla värdighet närma sig platformen. Hvarje hennes blick och åtbörd röjer den finaste medfödda takt; anletsdragen äro regelbundna och vackra, leendet i hög grad intagande, hufvudet synnerligt välbildadt och omgifvet af en rikedom af snöhvita lockar. Endast de djupblickande, allvarliga och genomträngande ögonen förråda hos henne något annat och mer än en behaglig qvinna. Olycksprofeten blir i första ögonblicket slagen af häpnad — dernäst förvirrad — derefter betagen — och sist öfvertygad, väl ej direkt om kvinnans politiska likställighet med mannen, men dock afgjordt derom, att en qvinna kan förorda densamma, utan att vara hvarken en furie eller en buse.

Hos Mrs Stanton, säger en hennes vän, återfinnes denna förening af manligt och qvinligt skaplygne, som hos en man får namn af snille, men som hos kvinnan sällan hedras med en så smickrande benämning. Den manliga kraften i hennes själ har dock icke gjort henne i ringaste mån karlaktig; tal, åtbörder, hållning, drägt — allt är hos henne af renaste qvinliga art. Man har liknat henne vid den ädla romarinnan Cornelia. I hennes föredrag ligger ett visst onämnbart behag, ett "je ne sais quoi", som är oemotståndligt. Hon fångslar sina åhörare, icke blott med sina träffande skildringar och bindande slutledningar, ehuru öfverlägsna de äro, utan fullt ut lika mycket med makten af sin blotta personlighet. Denna makt är så stor, att det blifvit sagdt att hon vore i stånd att, likt advokaten, öfvertyga en åhörarekrets, äfven då hon sjelf ej vore fullt öfvertygad.

I sällskapslifvet är hon om möjligt ännu mera tilldragande än på platformen. Hennes liffiga infall och utfall, skärpta af en qvickhet, som fladdrar genom samtalet likt kornblix, lysande utan att bränna, hafva vunnit proselyter för kvinnans sak inom

kretsar, som aldrig kunna nås af dess sträfvare, djupsinnigare förespråkare.

Mrs Stantons skrifter lära utmärka sig genom samma logiska styrka och klarhet, samma qvickhet och samma ädla och utsökta språk som hennes föredrag. Såsom ledare af den lilla tidningen "the Revolution", hvilken väckt mycken oro i det ultra konservativa lägret, säges hon hafva utöfvat ett vidsträckt inflytande på allmänheten.

Väl spåras ett visst öfvermod i det fria sätt hvarmed hon nedgör all kritik; så t. ex. påstår hon envist att qvinnan står öfver alla lagar — till och med grammatikens — af den enkla orsak att hon aldrig haft någon del i deras stiftande. Men är hon också ibland litet för öfverdådlig i sina fordringar, ligger det dock något så behagligt och lekande i hennes sätt att framställa dem, att man genast är färdig att förlåta henne. I ett afseende röjer sig hos henne, såsom hos de flesta människor, en liten inkonsequens. Med allt hennes förmenta förakt för prerogativer, är hon dock ej någon demokrat i ordets vanliga bemärkelse; *klassaristokratien* är i hennes ögon långt mindre samhällsvärdig än *könsaristokratien*.

Mrs Stanton är några och fyrtio år gammal, har varit gift i snart trettio år och är omgifven af en talrik skara välartade söner och döttrar. Denna rika moderslycka har, enligt hennes eget medgifvande, ej varit utan inflytande äfven på hennes offentliga karakter. Att vara en moder till söner, säger hon, är en särskild lycka för den som förfäktar qvinnans sak; det förmedlar på helt naturligt och praktiskt sätt hennes åsigter om ett kön, till hvilket hon genom sina teorier blifvit ett slags antagonist.

Hennes uppfostringssätt har mött åtskilligt klander. Gosarne hafva utan hejd fått springa, klättra och tumla sig, nöta sina tåhättor och barka sitt skinn, och flickorna ha rent af drifvits ut till lekar i fria luften med bröderna och deras kamrater. Det påstås att hyresvärdens stundom infunnit sig för att klaga öfver deras framfart. Men då deras mor, med sitt vinnande smälöje och sin vackra hand uträckt till helsning, fört honom in i det treffliga hvardagsrummet, språkande på sitt vanliga qvicka och lifliga sätt om dagens händelser, samt ursäktande det afbrott, barnens stojande röster förorsakade, med den moderliga förklaringen att "friheten gör dem så godt", har den stränge mannen blifvit afväpnad och gått hem utan att hafva

yttrat ett enda af sina tillämnade klagomål. Ja han påstås till och med i förbigående hafva smekt den rosenkindade pojken som slog kana på det polerade marmorgolfvet i försalen och blott med ett småleende hotat den ystra lilla tösen, som red grensle utför ledstången i trappan. Icke heller faller det någonsin de frimodiga barnen in att fördölja sitt ofog eller skylla det på andra.

Såsom hustru är Mrs Stanton öfver allt beröm, ehuru hennes vältaliga förordande af rättigheten för olyckliga makar att söka skiljsmessa satt en mängd lika osanna som löjliga rykten i omlopp. Hvarken hennes egen äktenskapliga lycka eller människornas förtal skall dock kunna afhålla henne från att med hela den förenade makten af sitt ord och sin personlighet verka för upphäfvandet af de lagar, som binda hustrun under mannens godtycke.

Icke heller såsom husmoder har Mrs Stanton gifvit lastarenom rum. Lik Salomos visa qvinna ser hon till sitt huses bästa bittida och sent. De finnas till och med, hvilka påstå att hon är lika skicklig i att föra qvasten som pennan. Ingen har ännu hört "såsen fräsa öfver" i hennes kök; och dock läser hon icke allenast "Gazetten" utan skrifer i den sjelf — just som fru Lenngren. Icke heller synes minsta skäggbrodd skugga hennes haka och likväl är hela hennes lif en protest mot den kända satsen: att med Guds hjälp folk och land styras oss (qvinnor) förutan. Hur det förhåller sig med hennes skicklighet i strumpstoppning, denna "rent qvinliga dygd", lemnar deremot hennes biograf osagdt.

Den kanske lika viktiga frågan, huruvida Mrs Stanton skall vinna det mål, för hvilket hon så ihärdigt arbetat: qvinnans medborgerliga likställighet med mannen, synes ännu oafgjord. Hennes motståndare förneka det, under det hennes anhängare redan anse sig som segervinnare. Sjelf tror hon sig med sin snabba vidtspanande blick redan se den nya grundsatsen inkommen i lugna farvatten och närma sig hamnen, hvarför hon också öfverlemnadt dess ledning åt yngre, af henne uppfostrade krafter, under det hon sjelf upptagit ett nytt arbete: *mödrars uppfostran och äktenskapslagarnes reform*. I denna nya likasom i hela hennes föregående verksamhet har Mrs Stanton en trogen bundsförvandt i sin vän, Miss Anthony, hvars bild vi i det följande skola försöka att teckna.

Esselde.

10. Ur ett bref från Kristiania.

(Om Folkhögskolan för kvinnor, m. m.)

Paa en Reise i Sommer havde jeg Anledning til at aflægge et kort Besøg paa en af vore Folkehöiskoler for unge Kvinder eller "Jenter", som det nu skal hede. Uheldigvis fick jeg kun höre et af Foredragene, der ligesom paa de Grundtvigske Folkehöiskoler begyndte og endte med Sang. Det var Bestyreren selv, en ung teologisk Kandidat, der talte om Norges Tilstand siden 30 Aarene. Han havde et behageligt Organ og et ret godt Foredrag, men jeg fölte mere end engang Lyst til at oponere mod hans Skildringer af de politiske Forhold, da han viste sig at være en Tilhænger af Jaabæk og Bondevennerne. Hvorvidt Flertallet af de unge Piger formaaede rigtig at opfatte, hvad der blev sagt, forekom mig temmelig problematisk, og jeg syntes ikke Læreren kunde vide stort mere hærom end jeg, da han aldrig examinerer, ja ikke engang henkaster till dem et eneste Spurgsmaal, hvis Besvarelse kunde vise ham, om han var forstaaet eller ikke. Jeg talte ogsaa senere med ham herom og sagde, at jeg umulig vilde kunne slaa mig til Ro, naar jeg ikke vidste, om mine Ord vare opfattede paa den rette Maade, og om mine Elever virkelig havde lært något af mig. Men han antog, at et Foredrag ikke kunde virke rigtig belivende og vækkende, ikke kunde lyttes till med den rette Kjærlighet eller i den rette aand, naar man hörte paa det med Tanken om, at det senere skulde gjengives.

Under alle Omstændigheder kan nu ikke meget læres i den korte tid af tre Maaneder, iser naar Forkundskaberne ere ringe, og det betragtes ogsaa som Hovedsagen at vække de unge Pigers Sands for aandelige Interesser. Da Betalingen är meget ubetydelig, er det en Selvfølge, at i Huset maatte være yderst tarveligt; men med denne Tarvelighed var der intet forenet, som kunde gjøre et hyggeligt eller behageligt Indtryk. Maaske ligger Aarsagen deri, at den, der förer det kvindelige Tilsyn, ikke er nogen dannet Dame, men alene en flink Husholderske, der vistnok kan lære de unge mange nyttige Ting, og rimeligvis ved sitt aabne, freidige Væsen vinde deres Tillid og Fortrolighed, men som rimeligvis mangler den Skönhedssands,

hvis Virkninger man under tiden med saa megen Glæde kan iagttage i de tarveligste Omgivelser.

Den inderlige Interesse og Kjærlighed hvormed de to unge Mænd omfatte Sagen og arbejde for den, fortjener medlertid den varmeste anerkjendelse.

Blandt Eleverne blev jeg strax opmærksom paa en meget vakker 17-aarig Bondepige fra Gudbrandsdalen, med ett fint, intellectuelt Ansigt, og jeg har nu hørt, att hun är forlovet med Christoffer Brun, en ung Mand, som De formodentlig har hørt om, da de Foredrag, han i Sommer holdt for Studenterne, og hvori han i meget skarpe Udtryk angreb vort Universitet og vor Embedstand, gjorde saa megen Opsigt. Blandt de Unge fandt han vel endel Tilhængere, skjönt ogsaa mange af dem indsaae, at der var megen Overdrivelse i hans Paastande; men de Ældre vare nok ialmindelighed enige med hans Modstander, Rigsarkivar Birkeland, der med Alvor imödegik ham. Den unge Brun er ellers en interessant Personlighed, som udöver en meget stor Indflydelse paa dem, der slutte sig til ham, fordi han med ganske Sjæl og Sind hengiver sig til den Sag, han virker for; men han er i höi Grad Enthusiast og tager vist i mangt och meget Feil af de Midler, han burde anvende for at naa sit Maal. Dette Maal er nu for Tiden Bondestandens större Uddannelse og större politisk Magt, og for det virker han da baade ved sine Foredrag, da han vilde have Studenterne til at forlade Universitetet og "saa sig blandt Folket", og som Bestyrer af en Folkehöiskole i Gudbrandsdalen. Det var efter Bekjendtskapet med ham og under Paavirkningen deraf, at Ibsen skrev sin "Brand", om det end ikke er saa, som mange paastaa, at det er ham, han skildrer som Helten i sitt Digt.

Forrige Söndag den 20 havde jeg den Glæde at være tilstede ved den Indvielsesfest, som feiredes af Diakonisseanstalten her, som nu er flyttet i sin egen Bolig. Det er en rummelig, sundt og smukt beliggende Gaard i en af Byens Udkanter, og til Festen var der indbudne saa mange som Forsamlings salen og de tillstödende Værelser kunde rumme, omtrent 250 Personer. Sogneprest J. Bruun, en af Bestyrelsens Medlemmer holdt Talen, og udhævede, hvor naadig Gud havde taget Anstalten i sin Væretægt, da den, som kun bestaar ved Gaver, allerede nu, Toaarsdagen efter sin Stiftelse, havde faaet sit eget Hus. — Diakonissegjerningen nyder virkelig ogsaa större og större Anerkjendelse, saavel blandt Lægerne, som i de private

Familier, hvor Søstrene have været, og Forstanderinden kan ikke paa langt nær tilfredstille de Önsker om at faa Söstre til privat Sygepleie, som stadig henvendes til hende. For mig har Diakonisseanstalten en særegen Interesse, da min Niece er iblandt Søstrene. Hun har imidlertid ikke meget med den egentlige Sygepleie, da hendes Helbred ikke er stark nok dertil; men hun skal undervise de andre Söstre.

Med vor Pensionsforening for Lærerinder gaar det meget godt, den har allerede en Kapital af meget over 17,000 Spd. Vi kunne ikke iaar tænke paa en Basar til Fordel for den; thi nu koncentrerer sig naturligvis al Interesse om den skrækelige Krig, og det er kun til de Saarede, man for Tiden vil give Bidrag. Imidlertid haabe vi at faa en Koncert istand senere paa Aaret.

11. Beecher Stowe såsom oppfostrarinna.

Bland Mrs Beecher Stowes många älskliga arbeten finnes ett äldre, som ännu icke blifvit öfversatt på vårt språk. Det kallas: "*Our Charlie and what to do with him*", ("Vår Charlie" och hvad vi skola taga oss till med honom") och innehåller egentligen små underhållande och lärorika berättelser för barn. Dessa föregås dock af en inledning, som afviker från det öfriga innehållet så till vida, att den i främsta rummet är ställd till barnens föräldrar eller vårdare. Till dem riktar förf:n sin fråga: "hvad skola vi taga oss till med vår Charlie?" och det är i samråd med dem hon, i bokens inledning, söker svaret derpå. Då denna fråga och dess lösning gäller *hemmets* älsklingar, torde den icke anses fremmande för en tidskrift, som förnämligast är afsedd för hemmet, och vi erbjuda därför här en sammanfattning af den berömda författarinnans tankar i ämnet. I största enkelhet och med det lekande framställningssätt, som är henne eget, berör författarinnan härvid en uppfostringsregel, som är af den allra största vigt, och som dock alltför ofta

torde vara förbisedd, vare sig af falsk blygsamhet eller bristande eftertanke, den nämligen: "att, af allt hvad föräldrar kunna gifva sina barn, är *deras sällskap*, ifall de äro goda män och "qvinnor, det allra bästa och tryggaste; ty Gud ämnade aldrig "att barnen skulle undvara dem."

Huru ofta, ja allt för ofta, hör man icke det talet att gossarne måste ut, ju förr desto hellre, ut i skolan, bort från hemmet, ut i verlden. Man hör detta så ofta upprepas att man skulle frestas tro att, med afseende på gossarne, just häruti låge uppfostrans gyllene regel; att allt vore väl bestäldt, blott man kastade ansvaret för barnen från hemmet på skolan; att intet ställe i verlden vore farligare för dem, än just hemmet; liksom ock att detta intet hade att lära dem.

Denna åsigt härrör väl ofta just derutaf, att äfven välmenande och samvetsgranna föräldrar hafva så många göromål, som nödvändigt måste gå förut innan barnens tid kommer. Ja, man nödgas fråga sig om, i de flesta hem, *barnens tid* verkligen finnes till, och om det icke är med den, likasom äfven med Guds tid, att den icke ingår i den dagliga lefnadsordningen, såsom en förut bestämd och noga kringgårdad tid, utan den tages om och när det finnes några stunder till öfverlopps.

Tidens riktning är utåtsträfvande, man vill gerna vara nyttig i större kretsar, man ålägger sig mycket för hemmet fremmande, utan att besinna huru krafterna förskingras och huru oförenligt allt detta ibland kan vara med den vård och den tillsyn man i närmaste hand är skyldig sina barn. I främsta rummet gäller detta naturligtvis modern. Fadrens kall tvingar honom oftast bort från hemmet, men desto mer måste modern söka ersätta hvad barnet derigenom förlorar och, ehuru påkostande det än må kännas att afstå från nyttig verksamhet utom hus, från deltagande i välgörenhetsföretag, som fordra mycken tidsuppoftning, att försaka glädjen af att i ostörd ro umgås med sina vänner, att kanske egna något mindre tid åt de husliga bestyren, så måste dock denna uppoftning hembäras hemmets dyrbaraste skatter: *barnen*.

Mången moder, som med berömlig sjelfförsakelse ammat upp barnen vid eget bröst, som med största flit sörjer för barnens fysiska välbefinnande och som ömt vårdar dem under sjukdom, skulle blifva mycket förvånad om man sade henne, att hon dock försummade det allra nödvändigaste, det nemligen att, om jag så må säga, amma upp deras själar.

Skolan har hittills visat sig endast ofullkomligt fylla denna uppgift i det den inskränkt sig hufvudsakligen till att bibringa *vetandet*; *hjärtats* egentliga uppfostran tillhör i alla fall hemmet.

Den dagliga erfarenheten bekräftar ständigt den gamla sanningen att "såsom du vänjer ett barn, så låter det icke ut" af då det gammalt varder". I hemmet utvecklas, under inflytandet af gemensam sträfvan, gemensamma minnen, gemensam kärleksdelaktighet: *syskonkärleken*, detta starkaste af alla vänskapsband; och dock, huru många syskon gifvas det icke, som, just till följd deraf att de för tidigt undandragits hemmets inflytande, gått fremmande för hvarandra, lifvet igenom, och sökt sig vänner, som aldrig kunnat ersätta syskon.

I hemmet framkallas genom daglig och allvarlig beröring det *förtroende* mellan föräldrar och barn, utan hvilket intet rätt barnaförhållande kan ega rum; uti hemmets soliga luftkrets är det som den inre människan *älskas fram* och som sinnet emottager sin riktning för lifvet, intryck som ej kunna utplånas.

Uti skolan kan väl barnet *lära* mycket om Gud, uti hemmet *tror* det helt enkelt på den Gud dess moder åkallar. En liten flicka, som låg i sin moders sofrum, hörde henne i nattens stillhet högt tala med Gud; denne *levande* Guden blef för henne en verklighet; hon kunde ej annat än tro på honom; och hela hennes lif blef sedan Honom egnadt.

Men låt barnet gå sina egna vägar, utan att du drager det till dig med kärlekens alla band (och du får icke tro att barnet själfmant skall komma till dig, utan du måste ofta med rätt mycken möda leta rätt på dess hjerta); låter du det gå, säga vi, utan att vinna detta hjerta, medan barnet är litet, torde du kanske sedan fåfängt leta derefter.

Af alla uppfostringsreglor anse vi således denna vara den mest allmängiltiga: "Försök att, under bön om Guds välsignelse, fästa barnet vid dig och vid hemmet", och därför instämma vi af innersta hjerta i de ofvan anförda orden: "af allt hvad du kan gifva ditt barn, är ditt sällskap, om du är en god man eller kvinna, det allra bästa", och med dessa orden låta vi författarinnan tala för sig själf.

Th.....

Vår Charlie.

När brasans sken fladdrar omkring i vårt treffiga hvardagsrum, dansar på väggen en liten skugga med trubbig näsa — en liten

hemtrefflig skugga — en ständigt småsysslade skugga — ett litet oroligt prof på ett »perpetuum mobile» — och egaren till denna skugga är »vår Charlie».

Egde han blott inom *vår* familjekrets en särskild individuell tillvaro skulle vi väl icke skriva om honom; men det förhåller sig ej så. »Vår Charlie» finnes till i tusende, nej, i millioner familjer. Han har funnits till i millioner exemplar i alla tider; hans namn återgifves på vexlande sätt på alla jordens tungomål; ja, det finnes till och med på engelska språket tusende liktydiga namn för honom; ty otvifvelaktigt betecknar »vår Willie», »vår Harry», »vår Georgie» alldeles samma trubbnästa, rödkindade, oroliga skuggbildare. Och så heter han i Frankrike Leonce, Pierre eller Charles, i Sverige Axel eller Per, i Tyskland Max eller Wilhelm, och i China kallas han lille »Tsing-Fung», och är försedd med en lång silkeslen hårpiska på bakre delen af hufvudet — men allestädes är han samme rörlige lille hustomte. I korthet sagdt, vi taga benämningen »vår Charlie» i allmän bemärkelse och vi ämna behandla honom såsom en miniatyruoplaga af en fullvuxen man, utförande i sin skuggspelsballet framför brasans sken allt hvad män på allvar utföra under en senare lefnadsålder. Han är för stort folk en spegel, hvori de kunna se huru vissa saker anstå dem — hvori de också understundom kunna förnimma drag och ljusglimtar af något ännu visare än det, som all lifvets hårda kamp kan lära dem.

Vår Charlie betraktas vanligen af världen som en liten lat-mask, hvares förehafvanden, emedan de äro mycket osammanhängande, kunna sättas å sido för och af hvar och en. Men världen begår här, som ofta, ett stort misstag. Ingen menniska kan vara mera öfverhopad af göromål och ingen behöfver mer omtanke, beslutsamhet, urskilning och mod för att utföra sina planer, trots alla de hindrande omständigheter, som fullväxt folk ständigt ställer i hans väg, än vår Charlie. Har han icke skepp att bygga och att låta gå till segels? Och har han icke stora ingenjör-arbeten att utföra, för att åstadkomma dammar och skeppsdockor i hvarje vattenpuss eller bäck? Äro icke hans fickor fulla med material till segel och tåg? Och likväl tillfredsställes icke en verksam man, såsom han, af allt detta. Han måste också ega del i jernvägar. Om han vistas någorstädes, der en lokomotivpipa har genljudit, så vaknar inom honom en orolig längtan, och en vacker dag sammanbinder han alla stolarne till ett bantåg och gör ett lokomotiv af ditt arbetsbord samt en hvisselpipa af sig sjelf.

Han undersöker leksaksbodarnas fönster, inleder underhandlingar med välvilliga bodbetjenter, och när han får sin mun nära pappas öra, uppenbarar han för honom, huru herr den och den har ett lokomotiv, som kan dragas upp och gå alldeles af sig sjelf — och så billigt sedan! — Vill icke pappa skaffa det åt sin Charlie? Och så går pappa — alla pappor göra så — helt beskedligt ut och köper det, ehuru han vet att det skall vara i spillror inom en vecka.

Och då, hvilken hänryckning! Det älskade lokomotivet! Den förtjusande svarta skorstenen soffer under hans hufvudgård, på det han måtte känna den under natten och vara säker, när han vaknar, att icke hela glädjen dunstat bort. Han tråkar ut hvarenda menniska dermed lika obesväradt, som stort folk göra med hvad som är deras vurm. Men slutligen är hans ifver förbi. Han upptäcker fel hos sin älskling. Han plockar den i bitar, för att få den som han vill, upptäcker för sent, att han icke åter kan sammansätta den, kastar den så åsido och gör ett lokomotiv af en söndrig skottkärra och några träbitar.

Händer det dig, min broder eller fullvuxna syster, någonsin att göra på samma sätt? Går din vänskap och din kärlek någonsin samma väg som vår Charlies leksak? Först hänförelse, sedan öfvermåttnad, derpå missbelåtenhet, vidare sönderplockning, slutligen öfvergifvande och bortkastande! Huru många afgudar finnas icke bland ditt förråd af bortlagda leksaker? Vore det icke så godt, när du finner fel vid din nästa leksak, att du, innan du sönderplockar den, gör dig sjelf den frågan, om du kan sammansätta den igen, eller om icke hvad du kallar ett fel möjligen utgör en del af dess natur?

Ett blecklokomotiv kan icke draga ett anspann af förmaksstolar, man må ändra det huru man vill, men det kan dock vara rätt dugligt till hvad det är ämnadt. Charlie och du kunna båda lära något häraf.

Charlies verksamhetsbana har, såsom vi förut antydte, sina pröfningar. Det faller sig svårt för honom att finna tid för allt. Tänk så många förtretliga afbrott! Så t. ex, fyra timmar tagna från dagens bästa del, för att egnas åt skolan — fyra dödande långa timmar, under hvilka han kunde förfärdiga fartyg, bygga dammar eller frakta jernvägsvagnar! Han nödgas lemna alla sina angelägenheter, ofta i mycket vanskliga lägen, och underkasta sig den gagnlösa öfverloppsgerningen att stafva och lägga ihop. Då han hemkommer har huspigan kastat hans stormast på elden och

mamma hans toppsegel i traspåsen; alla hans angelägenheter befinna sig i ett förtvifladt skick. Ibland blir han också djupt missmodig; allt stort folk synes hafva sammansvurit sig emot honom; han kallas så ofta bort från sina viktiga sysselsättningar och hans uppmärksamhet tages i anspråk för så många likgiltiga ting, att han känner sig helt förtrytsam. Just som han rusar genom förstugan i den vildaste fart, med händerna fulla af spik, segelgarn och tågstuppar, kommer Marie och fattar tag i honom för att kamma hans hår. Han afbrytes midt under ett utrop af hänförelse med tillsägelse att gå och tvätta sina händer till middagen! Eller kanske — det vederstyggligaste af allt — väntas främmande till middagen och han måste ikläda sig en ny, ren dräkt, just då han gjort allt i ordning för att låta ett fartyg gå af stapel vid dammen. Detta klädande och tvättande betraktar han med ett outhärligt förakt och en stor afsky; inom sig sjelf hyser han också vissa tvifvel i afseende på fördelarna af att gå i skola och lära att läsa. Visserligen tror han hvad pappa och mamma säga honom om obekanta kommande fördelar, som skola härflyta deraf, då han blir »stor»; men se, det närvarande, derom har han visshet. Hans skepp och slupar, hans tågstuppar, och metkrokar och gamla korkar och trasiga jernvägsvagnar, och, framför allt, hans nya skridskor, dessa äro verkligheter. Och han vet också hvad Tom White och Bill Smith säga; och så far han efter de ting som synas, mer än efter de ting, som icke synas.

Ack! hos barnet ligger fröet till mannen. När Charlie blir stor skall han få de stora leksaker, som dessa förebilda, han skall tro på hvad han ser och vidrör — på hus, ägor och jernvägsaktier — han skall tro på dem verkligt och på fullt allvar, men på sin evighetskallelse endast till namnet och delvis. Och då hans Faders utskickade möta honom, bjuda honom att vända hågen från allt detta, afbryta hans älsklingsföretag, sopa hans stora fartyg i elden och krossa hans fullfärdiga jernvägsvagnar, då beklagar sig vår store Charlie, knotar och förvånas liksom den lille nu gör det. Fadern ser på det tillkommande, barnet på det närvarande, hela lifvet igenom, till dess döden förvandlar barnet till man.

Och likväl är vår Charlie, oaktadt alla sina skröpligheter, dock en liten bit af en kristen. Liksom du, min broder, har han sina goda stunder, då han sitter stilla och lugn, och lyssnar till berättelsen om Jesus; hans kinder glöda och tårar fylla hans

ögon, hans bröst häfves, och han är nu viss om att han alltid skall vara snäll; han skall aldrig mera vara obeskedlig, han skall stå stilla och låta kamma sitt hår, han skall genast komma, då hans mor ropar honom, han skall aldrig mera säga ett vresigt ord åt Katy, han ångrar att han varit egensinnig emot mormor och förorsakat stackars mamma hufvudvärk; och han är alldeles säker på, att han nu vunnit seger öfver all synd. Likt israeliterna vid Röda hafvet ser han alla sina fiender ligga döda vid hafsstranden. Men i morgon, ja, kanhända inom en timma, hvart hafva hans goda föresatser tagit vägen? Hvad blir det utaf *dina* på måndagen?

Med alla sina återfall kan dock »vår Charlie» lära oss en sak, som vi förgätit. När Jesus ville lära sina lärjungar hvad *tron* var, tog han ett barn och satte det midt ibland dem. Vi kunna icke förmoda att detta barn var ett af dessa underbarn, hvilka endast utgöra undantag och hvilkas lefnadsskildring man låter trycka; utan ett vanligt, medelsorts barn, med sitt leende och sina tårar, sina obeskedliga och sina snälla stunder; och dess lämplighet som föredöme låg säkert icke i någon särskild förträfflighet, utan i allmänna, hvarje barn utmärkande egenskaper.

Vill du lära dig hvad tro är, så skall du gå i skola hos »*din Charlie*». Se hans tro på dig. Tror han icke att du eger en gränslös rikedom, en gränslös visdom och en oändlig styrka? Är han icke till den grad viss på din kärlek, att han icke *kan* stötas bort ifrån dig? Tvekar han att fråga dig om något, vare sig att det rör himmelen eller jorden? Är icke ditt ord tillräckligt att uppväga hvad som blifvit sagdt af de visaste på jorden? Du skulle kunna med ditt tal omintetgöra hans egna ögons, hans egna örons vittnesbörd, så oändligt stor är hans tillit till dig. Ej ens bittra förebråelser och stränga blickar kunna komma honom att betvifla din kärlek, och ehuru understundom, då du motsäger honom, den onde, knotande anden uppreser sig, är den inom en timme försvunnen, och hans lilla själ flyktar tillbaka, jublande och säll, i din famn. Var endast i ditt förhållande till Gud såsom han är emot dig, och den lilla rastlösa skuggan skall icke förgäfvos hafva dansat kring din härd. Men

Hvad skall man taga sig till med vår Charlie?

Ja, det är just frågan! Sanningen att säga synes det verkligen, som funnes det hvarken i himmelen deruppe, eller här nere

på jorden, något ställe, som är riktigt tryggt och passande för honom, utom sängen. Medan han sover, har hans själ ro; vi veta då hvar han är och hvad han tager sig till, och sömnen är »den behagliga tiden»; men så uppvaknar han, strålände och tidig, och börjar tuta, dunka, hamra, sjunga, lägga sig i allting, framställa frågor, med ett ord, vända upp och ned på den husliga friden tretton timmar af de tjugofyra. Alla önska vi veta hvad vi skola taga oss till med vår Charlie — hvar och en är alldeles viss på att han icke kan stanna der han är. Kokerskan kan icke hafva honom i köket, der han förhärjar allting i skaffetriet, för att få mjöl till klister för sina drakar, och smälter bly i den nyförtenta kastrullen. Går han i vedboden, är man säker om att han drager ned vedtrafven öfver sitt hufvud. Om han skickas upp på vinden, så tror du dig hafva löst problemet för ett ögonblick, tills du upptäcker hvilket ändlöst verksamhetsfält, som du dermed öppnat ibland packlärar, koffertar, påsar, träkärll och bortkastadt skräp, som der finnes samladt. Gamla bref, tidningar, kistor af olikartadt innehåll, allt genomletas, och sjelfva kaos, med den gamla nattens herravälde, har åter inträdt. Han ser oändliga möjligheter uti allt och håller ständigt på att hamra på något, knacka sönder något, såga eller hyfla på något, eller också släpar han askar och kaggar i alla riktningar för att uppföra städer eller anlägga jernvägsbanor till dess hufvudena börja att värka på alla husets innevägnare, ända ned i bottenvåningen, och snart komma alla öfverens derom, att på vinden får Charlie alls icke hållas.

Nu sänder du Charlie till skolan och dermed tror du dig lyckligen ha blifvit honom qvitt för några timmar åtminstone. Men han hemkommer bullersammare och mera bråkig än någonsin, sedan han af ett dussin andra Charlies inhemtat alla de särskilda upptåg, som hvars och ens öfverströmmande lefnadsysterhet kunnat uttänka. Han kan dansa liksom Jim Smith, han har lärt sig att smacka med läpparna som Joe Brown; Will Briggs har invigt honom i konsten att jama som en katt, och han beträder huströskeln med ett nytt härskri, som han lärt af Tom Evans. Han känner sig blifva stor och hurtig; han har lärt sig, att han är en pojke, han har ett allmänt intryck af att han håller på att blifva utomordentligt stark och kunnig, och han föraktar mer än någonsin kammarlivets skrankor. Med ett ord, han är mer än tillförene till hindern för stilla och beskedligt folk, som önska att få vara i fred. Visserligen är det sannt, att om

underhållande personer uteslutande vilja egna sig åt honom och läsa och berätta historier för honom, så kan han förmås att vara stilla. Men det är dock ett nedslående företag, ty han slukar en historia såsom en hund ett köttstycke, och ser upp till dig efter »ännu en» och åter »ännu en» med den största hänsynslöshet. Denna utväg är således af föga varaktighet; och sedan uppstår ånyo den gamla frågan: »hvad skall man taga sig till med vår Charlie?»

Men när allt kommer omkring, så går det icke an att helt och hållet undanskjuta Charlie, ty han är en Guds anordning, en allvarlig och ansvarsfull *verklighet*, och på svaret till den frågan: »hvad skall man taga sig till med Charlie» beror en hel framtid. Mången hård, bitter och trumpen man har utgått ur en Charlie, som blifvit afvisad och försummad. Många föräldrars hjertesorg har sitt upphof i en Charlie, som man låtit springa omkring på gatorna, på det att mamma och systrarna måtte få spela piano och skriva bref i fred. Det är lätt att blifva honom qvitt; du kan åstadkomma det på femtio olika sätt; han är en ande, som för en tid ganska lätt kan besvärjas; men om han icke blifvit rätt bemästrad, skall han snart återkomma som en starkt beväpnad man, och då kan du icke efter behag afvisa honom.

Mamma och syskonen gjorde bättre om de egnade Charlie en liten gård nu än en förfärlig framdeles. Det är något be-tecknande i det gammaldags uttrycket, hvarmed Skriften gör oss förtrogna: »ett *Svenbarn*» *). Detta ord borde komma oss att tänka mer än två gånger, innan vi besvarade den frågan: »Hvad skall man taga sig till med Charlie?»

I dag är han din, i dag kan du linda honom om ditt finger, du kan förmå honom att skratta, eiler att gråta, du kan öfvertala, smeka och böja honom efter behag; du kan få hans ögon att tåras och hans bröst att häfvas vid berättelsen om goda och ädla handlingar; med ett ord, du kan forma honom, om du vill gifva dig den mödan.

Men blicka framåt några år, när denna späda röst skall hafva antagit baston, när denna lilla fot skall hafva fått en mans tyngd att bära, när ett stråft skägg skall betäcka denna mjuka, runda haka och mandomens hela kraft ingjutits i denna veka ge-

*) I Engelska Bibeln bokstafligen *Manbarn*, se Matth. 2 cap. 16 v.

stalt; då skulle du vilja gifva en verld för att besitta nyckeln till hans hjerta, för att ega makt att styra och leda honom efter din önskan. Men om du förlorar denna nyckel nu, då han är ett barn, skall du en dag förgäfvnes under tårar använda den största omsorg att leta efter den; du skall icke finna honom. Gamla husmödrars ordspråk, att man aldrig under dagens lopp hittar reda på den timme, som man tappat bort om morgonen, har här sin fulla tillämpning.

En omständighet bör du gifva akt på med afseende på Charlie, den nemligen att, bråkig och bullersam som han är, och huru besvärliga han än finner kammar- och salongslifvets vanor och skick, så är han dock städse en liten sällskaplig varelse och önskar att vara der, hvarest familjens öfriga medlemmar vistas. Ett rum, aldrig så väl afpassadt till lekrum, har för honom intet behag under de timmar, då familjen är samlad. Han hör rösterna från sällskapsrummet och hans lekrum synes honom kallt och ödsligt, om det än är aldrig så varmt och ljust; ty det är *menskligt* ljus och värme, som han åtrår; han längtar att få nedtaga sina små tillhörigheter och leka bredvid dig; han fikar efter att få höra på samtalet, som han dock så ofullkomligt uppfattar; och han lofvar alltjemt att icke begå ett enda af alla de femtio otillbörliga tilltag, till hvilka han så lätt gör sig skyldig i sällskapsrummet, om han blott får stanna der.

Denna instinkt hos den lille är naturens röst, Guds finger-visning. — O! huru mången moder, som försummat att gifva akt derpå, emedan det var besvärligt att hafva påhäng af barnet, har icke, då hennes son blef en man, längtat att kunna hålla honom vid sin sida; men han ville icke dröja der! Utstängd som en liten vilde, ständigt påmind derom att han är bråkig, att han är oskicklig och besvärlig, ja ett riktigt huskors, har gossen till slut funnit sitt eget sällskap på gatan, på vägar och stigar, der han ströfvar omkring intill den dagen kommer, då föräldrarna börja behöfva sin son, systrarna sin bror, och de häpna då öfver den uppsyn, han hemför, när han kommer, nedsölad och oren från det sällskap, hvartill de sjelfva dömt honom. Varen öfvertygade derom, mödrar och äldre syskon, att är det för besvärligt, att hafva Charlie i edert sällskap, så gifves det nog ställen, just enkom för honom, värmda och upplysta af ingen vänlig eld, hvarest han, som »finner någon oråd är för lättjans hand att göra» skall taga vara på

honom, om du ej gör det. Ett träd kan du plantera, och det växer medan du sover, men en son, en bror kan du icke så öfverlemna: du måste göra dig besvär med honom, *antingen* litet nu eller mycket framdeles.

Låt honom vara hos dig, åtminstone någon del af dagen; åsidosätt din bok eller ditt arbete för att berätta honom en saga eller läsa något för honom. Uttänk sysselsättningar, som kunna bedrifvas i all stillhet inom hus, ty han vinner icke på att störa hela husets trefnad. En penna, ett pappersark och några taflor att rita efter, kunna ofta hålla honom timtals stilla vid din sida; eller låt honom med några träbitar bygga för sig sjelf i en vrå, utan att besvära någon; och om han ändock skulle störa dig då och då, så öfverväg i ditt sinne, hvilket som är värre, att blifva störd af honom nu, eller när han blir stor.

Af allt hvad du kan gifva din Charlie, är *ditt sällskap*, ifall du är en god man eller qvinna, det allra bästa och tryggaste, ty Gud ämnade aldrig att han skulle vara dig förutan.

Låt honom sedan hafva ett ställe i hemmet, der han opåtaladt kan få hamra, bulta, såga, och skräpa till på alla de sätt, som tarivas för hans många olika verksamhetsplaner. Och skulle du ha svårt att undvara denna plats så öfverväg noga hvilket som är bäst, antingen att bereda honom denna trygga tillflykt, eller låta honom välja den tillfälliga, som han sjelf kan förskaffa sig på gatan.

Af alla de påfund för Charlies räkning, som vi pröfvat, äro några få hyllor, hvilka han kan betrakta som sitt konst-kabinett, ett bland de bästa. Han samlar snäckor och småstenar — alla möjliga omaka ting — intet finnes, som icke kommer till pass; och om du skänker honom en sax och litet gummi dertill, så ges det intet slut på de lappar, han skall smeta på, och de timmar, han oskyldigt skall tillbringa med att sortera och ordna dem. En flaska upplöst gummi är en outtömlig källa för olika planer, och du får icke bry dig om att han fernissar sin näsa, sina fingrar och kläder, så länge han icke gör något värre. En billig färglåda och några bilderark att färglägga är en annan god utväg, och vill du ge honom litet riktig oljefärg och kitt för att spackla och måla sina båtar och kärror, så blir han en hel karl. Alla dessa saker göra besvär — det är säkert att de skola göra det — men Charlie *måste* göra besvär — det ligger i naturens ordning. Du har endast att välja emellan ett nyttigt och välsignelsebringande

besvär och det besvär som en gång kommer öfver dig som ett åskslag.

Gud signe vår lille Charlie, och gifve oss alla nåd att rätt förstå hvad vi skola taga oss till med honom!

12. Kort jemförande öfverblick af Nordens skaldskap.

På några af *runstenarne* finnas troligtvis de äldsta verser, som i sin ursprungliga form ännu äro i behåll från Nordens gemensamma forntid; de aldra äldsta runstenarne åter har man velat föra tillbaka ända upp till 2:dra århundradet eft. Kr. Med afseende på innehållet, icke endast på formen, äro dessa verser dock näppeligen äldre än de äldsta bland de dikter, som, mycket senare än affattandet, blifvit nedskrifna i **den äldre Eddan**, också kallad efter *Sæmund Sigfusson Frode* (f. 1056 † 1133), och i *den yngre Eddan*, samlad af *Snorre Sturleson* (f. 1178 † 1241). Med sann, enkel, djerf poetisk lytning tala dessa fornqväden till oss om våra fäder från hedenhös, om deras gudatro och sedolära, strid i lifvet och lugn i döden.

I tidrymden från 1150 till 1263 affattades de isländska *sagorna*. Den poesi, som blifvit insprängd i dessa egentligen historiska skrifter, är också en skapelse af den samfälda nordiska folkanden. Island, denna aflägsna sagoö, är sålunda på samma gång minnenas vagga och framtidens hopp för det samfälda Norden. Om också de nordiska bokmålen kunna sägas vara grundade i denna tidrymd, talade och förstod man dock öfver hela Norden det gemensamt fornnordiska tungomålet, (ännu bibehållet såsom det isländska i allt väsentligt): *Olaf Hviteskald* sjöng i danske konungen Valdemar Sejrs hall (omkr. 1241) och *Sturle Tordson* för den svenske Birger Jarl (omkr. 1265). I Norge begagnades fornålet i skrift ännu intill tiden för föreningen med Danmark och Sverige, då det i de andra nordiska rikena redan länge varit aflöst af de nyare bokmålen.

Kämpa- eller *folkvisorna* tillhöra med samma rätt hela Norden. Vid många af dessa visor är det omöjligt att afgöra, om de hafva uppstått i Sverige, i Norge eller i Danmark. Med afseende på tiden äro deras gränser ofta lika obestämda: några synas vara kristliga ombildningar af de urgamla hedniska edda-

dikterna; andra uppstå på sätt och vis ännu i den nyare tiden; de flesta förskrifva sig dock från tiden omkring 1300-talet, denna den nya folkandens gryningstid, då hedendomens töcken ännu skockade sig i vråarna, medan den annalkande reformationens första solstrålar redan genombröto den katolska kyrkans brokiga fönster. Hvilken riklig näring för folkets lefvande känsla och inbillningskraft!

I *rimkrönikorna*, de senaste medelåldriga frambringelser af nordiskt skaldskap (fast sjelfva diktarten är tysk), se vi deremot tydligare de två nordiska bokmålen skjuta ut likasom två grenar från samma stam. *Den danska rimkrönikan* (utg. 1495) svarar närmast emot den af de två svenska, som kallas *Stora rimkrönikan*, och den slutar med berättelsen om kalmarföreningens upplösning.

Från medeltidens slut intill våra dagar, en tidrymd af tre och ett halft århundrade, hafva Sveriges och Danmark-Norges skön-litteratur utvecklats sig på skilda vägar; i det senaste halfva århundradet äfven Danmarks och Norges. Då roten och stammen imellertid äro gemensamma, hafva grenarne ock esomoftast utvecklats sig i jembredd med hvarandra: samma andliga kraf hafva nästan samtidigt blifvit stälda till de skilda grenarne, och hafva ofta funnit motsvarande redskap för sitt tillfredsställande. Har utvecklingen icke sällan varit något längre framskjuten i danska grenen, torde detta vara en naturlig följd deraf, att han vetter mot söder, att han har varit närmast påverkad af det stora verldslifvets andliga luftdrag. Motsatt synes förhållandet i den aldra nyaste tiden, då den yngsta grenen, den norska, har den snabbaste växten. Är detta kanhända en följd deraf, att den står den gamla edda- och sagoön närmast, också andligen taladt? Äro det denna ös varma och fruktbargörande källor, som återigen komma att utöfva sin kraft, nu, då Norden småningom fått upp ögonen för sin andliga sjelfständighet och derföre mindre än förut låter påverka sig från Södern?

Vid *den nyare tidens* början är hela Norden länge så upptagen af reformationen, att något egentligt skaldskap icke får tillfälle att utveckla sig. Spiror till skådespeldiktning finnas dock efter ett halft århundrades förlopp; *Hegelund* (f. 1542 † 1614) och flere danskar framstå först i nämnda riktning, men öfverträffas senare af den svenske *Messenius* (f. 1581 † 1637). De nynordiska sångmöerna äro ännu icke födda. Blott oegentligen kan det sägas, att den danska ser ljust, då söderjuten

Arrebo eller *Ærøbo* (f. 1587 † 1637) skrifver "Hexaæmeron", sånger öfver de sex skapelsens dagar, utgifven först 1661: ämnet har från Frankrike tagit närmaste vägen till Danmark. Härifrån har det senare blifvit öfverfördt till Sverige af *Spegel*, som kallar det "Guds verk och hvila" (1685). Med större skäl lär dalkarlen *Stjernhjelm* (f. 1598 † 1672) kallas den svenska skaldekunstens fader. Både hos *Arrebo* och *Stjernhjelm* finna vi dock, att icke endast inre omotståndligt behof till att sjunga gjort dem till skalder; lust till att tämja det motsträfviga språkämnet har medverkat i icke ringa mån. Längtan till att gifva hjertats djupaste känslor luft i toner bragte deremot *Kingo* (f. 1634 † 1703) till att utsjunga hvad som bodde i hans innersta: hans "Ändelige sjungekor" (1674) öfvergår långt all tidigare dansk kyrkosång; nära samtidigt sjunger *Svedberg* (f. 1653 † 1735), och i samband med vännen, den redan nämnda *Spegel* (f. 1645 † 1714), lyckas det honom genomdrifva antagandet af den utmärkta svenska 1695-års spalmboken. Alla dessa skalder mötas i kärlek till modersmålet; och de två sistnämnda äro just samtidiga med de två män, som utgåfvo de första språkläror i modersmålet på sjelfva modersmålet*). Men kärlek till modersmålet kan icke skiljas från kärlek till fäderneslandet. *Peder Syvs* samtida, *Lavrids Koch*, skref fosterlandssången "Danmarks dejligst vang og vænge", som ännu lefver på folkets läppar. Vid den tiden sågo de flesta menniskor fäderneslandet liksom personificerad i konungen: *Sorterup* sjöng om *Fredrik IV*, *Dahlstjerna* om *Karl IX* och *Karl XII*; bägge hade väl något af den gamla kämpavisatonen kvar i bröstet, men med hofsmicker var den dock utspädd. Såsom ett slags motvigt till svulsten infann sig nu också satiren: *Falster* i Danmark är samtida med *Triewald* i Sverige. De fyra sistnämnda stå på öfvergången till en ny tidrymd, ja i vissa afseenden redan i denna.

Med *Holberg* (f. 1684 † 1754) upprinner en ny dag i den dansk-norska litteraturen och med *Dalin* (f. 1708 † 1763), något senare, i den svenska. Bägge voro påverkade från franskan; *Holberg* förstod dock bättre än *Dalin* att ombilda eller omstöpa det lånta franska till nordiskt. I så måtto står *Holberg* så långt framföre sin tid, att han tyckes stå alldeles en-

*) "Den danske språk-konst" af *Peder Syv* (f. 1631 † 1702) utgafs 1685 och "Svensk språk- och skrifkonst" af *Nils Tjällman* († 1718) utkom 1696. Tidigare skref man språkläror i modersmålet på latin.

sam. "En sol utan himmel" har man kallat honom: han bildade ingen skola. Dalin deremot fick efterhärmarer. Huru högt Holberg än må anses stå öfver Dalin i snille, så är han dock mera ensidig än denne: "lunet" *), det spelande vettet, är hans styrka, känslan hans svaghet. Här är Dalin och flere svenske honom öfverlägsna. Den, som i detta afseende skulle utfylla Holberg, Evald, är mera än ett halft århundrade yngre i Danmark. I Sverige deremot framträder känslan, hjertats sida, starkt hos skaldinnan, fru *Nordenflycht* (f. 1718 † 1763), "herdinnan i Norden". I vissa fall hennes andlige fostersöner äro på sätt och vis *Creutz* (f. 1729 † 1785) och *Owenstjerna* (f. 1750 † 1818), i en annan riktning också *Gyllenberg* (f. 1731 † 1808). Så vida naturens skildrande varit dessa skalders föremål, svara de till någon del emot dansken *Stub* (f. 1705 † 1758), norrmännen *Stenersen* (f. 1723 † 1776) och *Tullin* (f. 1728 † 1763), hvilka i den dansk-norska skaldkonstens tideböcker nästan allena få utfylla tidrymden emellan Holberg och Evald. Dock finnas skådespeldiktare, såsom *Nordal Brun* (f. 1745 † 1818), *N. K. Bredal* (f. 1733 † 1778) och *Charlotte Dorotea Biehl* (f. 1731 † 1778); men deras skaldmör kläda sig i det fransyska snörlifvet och likna så vida de motsvarande svenska från Gustaf III:s tidevarf. Om en fransk tid funnits i danska skådespelets historia, blir den i allt fall mycket kort; ty icke förr än några år efter Holbergs död hade franskheten blifvit riktigt hemmastadd på Köpenhamns-teatern, och då norrmannen *Vessel* (f. 1742 † 1785) skrifvit sitt mästerverk "Kærlighed uden strømper", reste sig snart en skrattstorm, som för alltid blåste bort det franska puderdammet. *Vessel* är derföre Holbergs fortsättning, icke den omedelbara, utan den medelbara; deras ömsesidiga samband är "underjordiskt" liksom i naturen stundom mellan mycket aflägsna sjöar. Men Danmark-Norge finnes intet samtidigt, som svarar emot Gustaf III:s franska tid, hvilken börjar med *Kellgren* (f. 1751 † 1795) omkring 1778. I Danmark gjorde sig deremot en tysk inflytelse gällande, isynnerhet från Klopstocks sida; den smittade till och med tidevarfvets största skald, *Evald* (f. 1743 † 1781). Men ren höll denne sig gent emot den franska påverkningen; och så väl i detta afseende som, hvad känslans innerlighet beträffar, har han mycken likhet med *Lidner* (f. 1757 † 1793) i Sverige, en af de "vilda sångfoglar", som

*) Detta danska ord lär näppeligen hafva något alldeles motsvarande i högsvenskan. "Humor" är icke alldeles det samma.

icke ville knäböja för den rådande franska smaken. Den störste af desse frie sångare var dock *Bellman* (f. 1740 † 1795), med hvilken *Vessel* har något, om än icke mycket, gemensamt. Hos bägge finna vi denna "sorg i rosenrödt"; bägge le genom tårar. I fru *Lenngren* (f. 1754 † 1817) eger Sverige deremot en skaldinna, till hvilken — liksom till den Heliga *Birgitta* *), fru *Nordenflycht* m. fl. — intet jemförligt fins i Danmark-Norge. — Då Danmark-Norge förlorade *Evald* 1781 och *Vessel* 1785; Sverige *Gustaf III* 1792, *Lidner* 1793, *Bellman* och *Kellgren* 1795, — då tystnar sången i Norden. Väl ger *Vessel* sin lyra i arf åt *Baggesen* (f. 1764 † 1826) och *Kellgren* sin åt *Leopold* (f. 1756 † 1829). Väl har också Danmark-Norge ännu en mängd mindre diktare, såsom *Tode*, bröderna *Frimann*, *Thaarup*, *Pram*, *Sander*, *P. A. Hejberg*, *Samsö*, *Rein*, *Rahbek*, *Zetlitz*, *Malte Bruun* o. fl. Sverige har, bland många andre, till och med ännu en så stor skald som *Franzén*, jämte en så skön tänkare som *Thorild*. Men allt tyder dock på, att något nytt är i görning. Franska revolutionen låter det slutande århundradets sol gå ned i rödt; hoppet om en ny morgon är allmänt, också inom den nordiska skaldeverlden.

Såsom vanligt kom det nya först till genombrott i Danmark. Med det gryende århundradets morgonrodnad framstod *Øhlenslæger* (f. 1779 † 1850), under det hans svenske jämlike, *Tegnér* (f. 1782 † 1846) först skulle ha "fosforisterna", med *Atterbom* (f. 1790 † 1855) såsom banérförare, att bryta bygd genom den allt öfverväxande och qväfvande "akademismen", innan han sjelf hann fram att deltaga i tvisten mellan "det murkna gamla och det omogna nya". För det gamla kämpade i Danmark *Baggesen*, i Sverige *Leopold*, understödd af *Wallmark*. Efterhand som det nya vann seger, visade det sig emellertid icke tillräckligt renadt från det främmande, ifrån hvilket det närmast stammade. Nordens gamla kämpaanda måste väckas. Blott till hälften hade den i Danmark vaknat med *Øhlenslæger*. *Grundtvig* (f. 1783) fullbordade väckelsen. I Sverige hade den ännu icke väckts alls: detta skedde genom *Geijer* (f. 1783 † 1847), *Ling* (f. 1776 † 1839), *Afzelius* (f. 1785) o. fl. Dessutom skulle det nordiska utfyllas med det kristliga: i detta afseende förhåller sig *Grundtvig* i en viss mätto, fast annorlunda, till *Øhlenslæger* liksom *Wallin* (f. 1779 † 1830), "davidsharpan i Norden", till *Tegnér*. Det hedniskt fornnordiska fostbroderskapet renades då till kristligt ny-

*) Så vida det samfälda Norden ej kan tillegna sig henne.

nordisk broderanda, hvilken fick sitt synbara uttryck vid skaldekröningen i Lunds domkyrka, midsommardagen 1829.

Sedermera är det i synnerhet den norska grenen af nordens diktkonst som växt och utvecklat sig. Redan i Vessels dagar satte den knopp med stiftandet af det "norske selskab" i Köpenhamn (1772); omkring året 1814 sköt den som qvist ut från den gemensamma norsk-danska grenen; i "dæmringstiden" fick den värme från *Wergeland* (f. 1808 † 1845) och ljus från *Welhaven* (f. 1807); sedan tiden omkring 1842 har den sugit must och kraft från den moderliga jorden genom folkäfventyren och fornminnena; och nu vecklar den sitt rika löfverk in emellan moder- eller systergrenarnes, den danskas och den svenskas, hvilka dessutom ömsesidigt närma sig hvarandra, lydande skaldens förutsägelse:

"Atter det skilte
böjer sig sammen;
en gang i tiden
vorder det et".

Fredrik Bajer.

13. Något om den gryende qvinnorörelsen i Danmark.

(Ur ett bref).

København, den 7:de Maj 1871.

"Vi har fortåvsret" ("trottoir-rätt") — således lader J. L. Heiberg en af "De danske i Paris" synge, da denne skal fræmhæve Københavns fortrin. "Fortåvsret" er virkelig også en udmærket ret, der som enhver sand ret er fast sammenknyttet med en pligt. Når jeg på gaden kun passer at gå således på fortåvets fliser, at jeg har rendestenen på højre hånd, viger alt til side for mig, medens jeg derimod altid må gå af vejen, dersom jeg af vanvare skulde være kommen på det "gale" fortåv (det på gadens højre side). At man "lader nåde gå for ret", når man møder gamle og svagelige folk, som er komne på den "gale" side, — følger af sig selv. Men om "damer" — ikke "kvinder", fattige som rige, høje som ringe — men om "damer" ikke bör have uindskrænket fortåvsret (d. e. ret uden pligt), har i længre tid været et brændende spørgsmål ej alene i sæl-

skabslivet, men også i dagbladene. Det er nogle sælskabsstudier over dette æmne, jeg først vil fræmlægge. Da den sande friheds låv altid uopløselig knytter ansvar som modvægt til magt, eller pligt til ret, fandt jeg på at bruge spørsmålet om fortåvsret til at indlede samtaler om kvindens frigørelse med den ene dame efter den anden for således at prøve vedkommendes frisind. Udtalte hun nu som sin mening: "Jeg viger ikke for nogen, om jeg end ikke har fortåvsret", da kunde jeg være vis på, at hun var en modstander af kvindens frigørelse. Sagde hun derimod: "Jeg opfylder min pligt, lige så vel som jeg kræver min ret på fortåvet", da slog det næsten aldrig fejl, at hun jo også havde det rette blik på kvindesagen, hvis forkæmpere ej alene vil give kvinden større friheder, men som i samme mål vil pålægge hende større ansvar og flere pligter.

Det heder derfor også i det trykte opråb, som fra den hær-værende kreds af "*Association internationale des femmes*" (med hovedsæde i Genève) for nylig har udgået til dens medlemmer med bön om at hværve flere: "Enhvær, som erkænder, at kvinden har *ret* til at uddanne sine ævner og tillige den *pligt* at virke med dem, hvær efter sit særlige kald, — enhvær, som har öje for, at en stor del af den synd og elændighed, som hjemsøger menneskeheden, er en følge af kvindens nuværende stilling i samfundet, — opfordrer vi indtrængende til at slutte sig sammen med os" *). I samme opråb siges end videre: "Vi forudsætter, at hær som overalt gælder det at åbne kvinden adgang til selvstændigt erhværv. Det hær-værende samfund vil derfor, så vidt muligt, medens det i det hele slutter sig til det internasjonale kvindesamfunds formål, særlig virke for, at kvinden ved opdragelse og undervisning får en tidssvarende uddannelse."

Det er vist meget rigtigt, at man gennem skolen vil søge at virke for sagen. Når skolen uddanner enhværs ulige ævner til brug i livets mange stillinger, som passer sig for kvinden, vil adgangen til disse stillinger også lettere åbnes hende. Den kvindelige skoles største fejl har — i sær i de højere samfundslag — været, at den, så at sige, har villet åndelig udpynte de unge piger med påfugleflær. Målet har været "at få en mand." Det lyder råt, men er sandt. Bædre glider det

*) "Tidskr. f. Hemmet's" ombud i Danmark tilbyder, blandt andre, at modtage indmeldelser — også fra de andre nordiske riger. Det årlige medlemsbidrag, for hvilket samfundets fjærdingsårsskrift tilsendes frit, er 3 francs (hvilke *kan* betales i nordiske frimærker).

ned, når det af kvindesagens modstandere omskrives således: "at opdrage til dygtige og fornuftige husmødre." Da det imidlertid er de færreste, som bliver husmødre, danner man jo reglen for undtagelsens skyld *).

Noget af det vigtigste for en skole med en mer tidssvarende kvindelig uddannelse for øje er imidlertid: *lærerinder*. Om nogle heldige skridt hen imod dette mål er det mig en glæde at kunne meddele lidt.

Det er ikke nok, at den unge lærerinde har stået sig godt til den afgangsprøve, som nu giver hende adgang til selvstændig virksomhed. Hun må fræmdeles kunne følge skolesagens udvikling. En for få år siden i København oprettet "kvindelig pædagogisk forening" kunde dog ikke rigtig trives. Da indbød "*Pædagogisk Selskab*" (næsten udelukkende mandligt) kvinderne til at træde ind. I juni 1870 indmældtes på samme dag de første 27 kvindelige medlemmer. Deres tal var den 23:de januar d. å. vokset til 110, medens de mandliges samme dag var 208. Jeg skriver med vilje ikke "lærere" og "lærerinder"; ti adskillige, der uden at give sig af med undervisning føler sig som skolens venner og veninder, er medlemmer. Det er, som det bör være; ti skolens eller oplysningens sag bör hele folket gøre til sin. På sælskabets vintermøder har lærerinders uddannelse og brug spillet en fræmrædende rolle.

Også i litteraturen bör lærerinden kunne følge sin virksomheds udvikling. Det bör i øvrigt alle kvinder, — endog de, som kan hellige sig aldeles til "hemmets stilla verd." Med tanken hærpå håldt dette tidskrifts ombud den 17 d. å. i "*Pædagogisk Selskab*" et foredrag om "Läsesalong för Damer i Stockholm." Taleren glæmte ikke at fræmhæve, at en lille smule modstand var ønskelig, om det skulde lykkes at få oprettet en lignende "*kvindelig læsesal*" i København. "Kunde jeg ikke få oppositionen for intet", sagde en navnkundig engelsk minister, "vilde jeg købe den for penge." Ønsket er blevet opfyldt, för det var væntet. Den 29 d. å. skriver "en læge" i "*Berlingske Tidende*" spottende, at vi "ved de for nylig efter stokholmsk mønster i

*) Det lader sig udregne (på grundlag af folkestællingen i Danmark 1860), at af 1000 kvinder over 20-årsalderen er i gennemsnit kun 693 "husmødre", når hertil regnes både enker, gifte og ugifte, som forestår et hus. Langt færre er altså gifte. Alene af disse tal kan skønnes, hvor bristfældig den opdragelse er, som stiller et sligt formål *ensidig* for øje. Det ene skal vel göres, men det andet ikke undlades.

udsigt stillede læsesaloner for damer ere godt på vej til at få våre unge piger opdragne til literære "blåstrømper", i stedet for til dygtige og fornuftige husmødre." Dygtige og fornuftige kvinder (som ikke er og måske aldrig bliver "husmødre") har allerede sluttet sig sammen for at virke til oprettelsen af en kvindelig læsesal. Kun pengemidler fattes endnu. Dersom en af samfundets lykkelig stillede og med større virkemidler udrustede kvinder vilde understøtte foretagendet med en penge-gave, er der ingen tvivl om, at denne både vilde medvirke til at bryde fordommenes mur og inden kort tid gøre denne tanke til virkelighed. Mange skulde velsigne hende derfor!

F. B.

Utom hvad vår korrespondent har ofvan anført hafva vi ännu en betydelsefull företeelse att nämna från samma område. Qvinnofrågan har näml. för ej länge sedan erhållit en sjelfständig målsman inom den danska pressen i den lilla Veckotidningen "*Familie Tidende*", utgifven i den öppet erkända afsigten "at arbejde for Kvindens Emancipation." Redaktionen heter det vidare "er overtaget af en praktisk Kvinde, der har forberedt sig paa og føler sig kaldet til at kæmpe for sit Køns Rettigheder, og til paa anden Maade at være dette og Familie-livet til Nytte."

För de rättigheter, som hittills med orätt blifvit hennes kön beröfvade vill Red:n kämpa "med al den Styrke der staar til hendes Raadighed."

Efter denna raska och modiga bekännelse blir läsaren litet flat att på första sidan möta början af en lång "tévattensroman" ur den engelska skolan. Det är dock att hoppas att detta element småningom får maka åt sig, för att gifva bättre rum för tidningens hufvudriktning, hvilken nu endast i några få, stundom alltför afstympade uppsatser, fått göra sig gällande. Af dessa äro de "Om Kvindens Ret til Selverhverv" — om "Kvindelige Læger i Amerika" — om "Syskoler på Landet" — m. fl. ganska upplysande och läsvärda. Främst står dock Pauline Worms pikanta lilla artikel "*Det gaaer Tilbage*", till hvilken vi förbehålla oss att få "gå tillbaka" en annan gång.

Pauline Worm synes vara en rikt begåfvad personlighet, verkande ej blott med pennan utan också med det "levande ordet." Så har hon för någon tid sedan i Aarhus hållit ett offentligt föredrag om "*Kvindens Personlighed*", hvori hon sökte visa att

qvinnan är i besittning af lika goda själs gåfvor som mannen, att man därför icke borde dem imellan bibehålla den gamla gradskillnaden, samt att det skulle vara en lycka för samhället om qvinnans personlighet komme i bättre tillfälle att fritt utveckla sig och göra sig gällande.

14. Om den gifta qvinnans eganderätt*).

”Eganderätten är till sin natur en oinskränkt rätt, en rättighet att, med alla andras uteslutande, förfoga öfver ett ting. Det innefattar därför i sjelfva verket en orimlighet att tvenne eller flera personer kunna samtidigt, hvar för sig, vara egare af hela tinget. Deremot möter icke något hinder att ju tvenne eller flera ega hvar sin *idéella* del af det hela.

Eganderätt uti det gemensamma boet tillkommer hustrun, ej mindre än mannen. Men hustrun är enligt lag beroende af mannen såsom hennes målsman, och mannen erkännes äfven i lagen såsom den der ensam eger förvaltningen af boet om händer . . . Häraf följer att öfver den idéella andel som utgör hennes lott i boet, kan hon i allmänhet ej under det äktenskapet fortfar eller innan boskillnad blifvit vunnit utöfva sin eganderätt.

Så länge makarne hafva gemensamt bo, eger hustrun (alltså blott en *hvilande samegendomsrätt*).

För ifrågavarande egendomsgemensamhet gälla alldeles särskilda regler emedan ifrågavarande institution är af en fullkomligt egen beskaffenhet, så att på densamma ej kunna tillämpas grundsatser, beroende af andra, mer eller mindre likartade rättsförhållanden.”

Om makars giftorätt i bo
af K. Olivecrona. (3:e uppl.)

II.

”Tålmod är en god krydda” för en och hvar i alla lifvets förhållanden, men med afseende på qvinnans kallelse och verkningsskrets är det särskildt för henne af vigt att öfva denna ädla dygd. Tålmodigt hafva vi också väntat och undrat, under de långa vinter- och vårmånader som förflutit sedan vi vid Riksdagens början sednast talade om den gifta qvinnan och hennes rätt, huruvida denna fråga skulle komma för och lyckas göra sig hörd, då så många andra djupt viktiga och brännande frågor förelågo till afgörande.

Slutligen, i elfte timman, spordes att Lag-Utskottet upptagit Hrr Hazelii och Hiertas motioner till behandling, och snart

*) Insändt.

derefter stod dess betänkande på dagordningen till föredragning i Kamrarne. Under vinterns lopp har det lyckats att väcka icke ringa intresse för frågan, som inom pressen och i privata kretsar ganska lifligt diskuterats, och betänkandet motsågs därför med spänd väntan. Hvad nu först formen beträffar så har Lag-Utskottet synbarligen ej velat visa något undseende för den qvinliga läsarkretsens ovana att tyda de egendomliga, konventionella talesätt, hvarförutan en lagfråga antagligen skulle anses förlora i helgd och anseende. Villigt må dock erkännas att tonen alltigenom är fullt värdig och allvarlig, och ingensstädes visar spår af det hånande gyckel eller föraktfulla öfversitteri hvarmed Lag-Utskottet hittills alltid behandlat denna fråga, då den ansetts värdig ett svar, hvilket icke alltid varit förhållandet.

Vi vilja nu först taga fasta på de erkännanden, hvarmed Utskottet börja sitt utlåtande. Främst bland dessa står det yttrande: att den svenska lagstiftningen verkligen "står tillbaka för de flesta andra länders i afseende på de fordringar som en nyare tid uppställer på en sjelfständig ställning för den gifta qvinnan till hennes betryggande mot ekonomiskt obestånd." I sammanhang härmed nämnes att lagen om mannens målsmanskap qvarstår nära nog oförändrad sedan 1734, och Utskottet tyckes nästan lyckönska sig eller begära loford för den betänksamhet, hvarmed det så ömt bevarat familjeförhållandena från alla den nyare tidens reformer. Det vore af ganska stort intresse att veta huru många lagbud och förordningar inom andra områden, som ännu qvarstå oförändrade efter 140 års förlopp; men, detta oafsedt, behöfva vi blott tänka oss hvilken oerhörd skillnad det är och måste vara imellan qvinnans ställning och uppfostran *då* och *nu*, för att finna hur omöjligt det är att den tidens lagar kunna passa in på nuvarande förhållanden.

Förändringar äro också vidtagna, heter det vidare, och sednast genom den så nyligen som 1862 utgifna lagen om boskildnad. Här komma vi nu till det andra erkännandet: att denna lag befunnits fullkomligt opraktisk i tillämpningen och varit till alls ingen nytta, hvilket allt framträder af Utskottets egna yttranden så klart som om det stode att läsa med tydliga ord. Det bekräftas äfven af erfarenheten, att detta medel, *om* det tillgripes likväl oftast kommer för sent, tillägger Utskottet, som därför också anser en lagförändring i den uti motionerna antydda syftning vara af behovet påkallad.

Detta är nu det tredje och icke minst vigtiga erkännandet: att något bör göras då det nuvarande förhållandet ändå icke visar sig som det bästa möjliga. Frågan blifver då *hvad* skall göras?

Olyckligtvis fasthåller Utskottet ännu den vackra men tomma frasen om egendomsgemenskap och anser allt för betänkligt att upphäfvå densamma, en förändring hvarpå allmänna tänkesättet icke heller skulle vara nog förberedt. Deremot anses alla öfverklagade missförhållanden i icke oväsentlig mån kunna afhjelpas om rättighet till upprättande af äktenskapsförord utsträcktes derhän, att hustrun före äktenskapet kunde förbehålla sig all eller någon del af sin egendom, hvilken hon må förvalta sjelf eller med biträde af god man, — en valfrihet som äfven medgifves der boskillnad egt rum.

Då tiden icke medgifvit ett fullständigt uppställande och formulerande af dessa förslag, föreslår Utskottet en skrivelse till Regeringen med anhållan att till nästa Riksdag frågan måtte vidare utredas och förslag framläggas.

Tvenne reservanter hafva anmält sig mot detta utlåtande. Den ene, Hr Carlén, vill, utom rättigheten att göra förord på sätt som nu är föreslaget, att boskillnad äfven och ovilkorligen må medgifvas när helst hustrun derom gör anmälan vid domstolen. Den andre, Prof. Ribbing, menar, och visserligen ej alldeles utan skäl, att förordet hädanefter som hittills skulle betraktas som en förolämpning, ett misstroendevotum redan före äktenskapet och derföre troligen sällan ifrågakomma, samt att boskillnadsrätten med dess menliga inverkan på mannens affärsverksamhet skulle blifva till föga fromma för den äktenskapliga sällheten.

Då blott några dagar återstodo till Riksdagens afslutande, och då, som vanligt, ärender hopat sig i mängd till afgörande, kunde med skäl befaras att denna fråga icke skulle lyckas tillvinna sig Kammarens uppmärksamhet. Det visade sig likväl att våra lagstiftare till fullo erkänna den som en humanitetsfråga af största vigt och betydelse, och den liffiga diskussionen hvari de fleste af Kammarens mera framstående ledamöter togo del, upptog flera timmar af den nu så dyrbara tiden.

Med undantag af en enda ledamot, som ville att, nu såsom förr, intet afseende skulle fästas vid saken, voro alla öfverens om att något borde göras; alla ville mer eller mindre liberalt jemka, ändra, bota på följderna af det erkända missförhållandet,

men ingen ville sätta yxan till roten, ingen ville gå till grunden dermed, ingen framställde den enkla frågan? *Har hustrun rätt till sin egendom eller ej?* Och vidare: *Hvarför skall hon genom äktenskapet förverka den rätt hon dessförinnan innehåft?* Men om denna hennes rätt var ej fråga; det gällde nu blott hur mycket, i de flesta fall hur *litet*, man skulle kunna gifva med sig. Det skulle dock varit oss synnerligen kärt att få ett svar om någon uppkastat denna fråga: "Hvarför skall hustruns rätt till sin egendom blott erkännas i de fall då mannen bevisligen är oförmögen att sköta den? Samma qvinna kan t. ex. vara gift tvenne gånger, den ena med en dålig man då hon får råda öfver sitt, den andra gången med en bra man då henne åter fräntages denna rätt. Sjelf har hon i det ena af dessa fall lika litet förtjenat som i det andra förverkat sin eganderätt. Vi erkänna oss ur stånd att förstå det raisonnement hvilket måste ligga till grund för yrkandet om hennes boskillnadsrätt dock först när hon kan bevisa mannens försummelse eller vanvård af hennes förmögenhet.

Under diskussionens fortgång hördes ett enstaka yttrande som närmade sig våra åsikter af frågans rätta uppfattning. Det föreslogs nemligen att egendomsskiljaktighet, d. v. s. att hvar och en får råda för sitt, skulle blifva regel vid äktenskaps ingående, och att den nuvarande gemenskapen, eller mannens förvaltning skulle bero på särskildt aftal. Häremot invändes att då det nuvarande tillståndet förmodligen blefve regeln, så vore icke skäl att låta det normala förhållandet bero på särskildt aftal. Det tycktes ej falla någon in att, äfven der förhållandet är det bästa möjliga makarna emellan, såväl mannen som hustrun dock kunde önska att hon fick laglig och ej blott på öfverenskommelse grundad rätt att råda öfver sitt.

Detta förbigående af hustruns *rätt* var enligt vår tanke ett misstag eller en försummelse; men ännu mera är att beklaga att frågan om den fattiga qvinnans arbetsförtjenst så litet framhölls. Och likväl synes intet missförhållande vara mera i ögonen fallande, ingen orättvisa mera tryckande och grym än denna mannens nuvarande rätt äfven till den fattiga arbeterskans dagspenning. Alla dessa förslag om en rik hustrus medförda kapitaler och egendomar kunna ju innebära åtskilliga farligheter, medföra en viss våda för det äktenskapliga samlifvet. Men hvilken fara skulle väl hota familjen, staten och samhället, om allt hvad hustrun med eget arbete förvärfvar tillförsäkras henne

till eget bruk? Vi kunna ej fatta faran men vi känna med den innerligaste öfvertygelse hvilken välsignelse ett sådant lagbud skulle blifva för tusentals flitiga och sträfsamma hustrur och mödrar. Här åtminstone borde betänksamheten fått gifva vika för — icke ädelmodet, icke billigheten, men rentaf för barmhertigheten; här åtminstone borde det hafva hetat: "hvad har hon rätt att fordra?" icke; "Hur mycket vilja vi gifva?"

Förlidet år, då förslaget om qvinnans valrätt afslogs i engelska parlamentet, lästes följande uttryck i en tysk tidskrift: "Vi skola i en framtid med jubel helsa den dag då en qvinnorättsfråga faller i en lagstiftande församling med en minoritet af 94 röster." Frågan hade då blifvit ansedd värdig en allvarlig öfverläggning, hvilket redan i och för sig vore en seger. Ser man saken från denna synpunkt så kunna äfven vi lyckönska oss åt resultatet, och det så mycket mera som de fåtaliga försöken att med tal om Xantippor och huskors få skrattnuskulerna i rörelse icke vunno genklang, likalitet som det hånfulla argumenterandet *in absurdum*, hvarmed en och annan ville möta eller snarare kringgå skäl och bevis. Frågan hade inga varmare sympathier hos mängden af Kammarrens ledamöter, det märktes alltför väl att den var dem påtrugad och obehaglig, att de helst sluppit röra dervid, men när nu så måste ske underkastade de dock saken en allvarsam pröfning. Många yttranden inneburo ett rättvist erkännande af qvinnans förtjenster och med glädje hörde man denna fråga framställas af en man till en samling män: "om någon verkligen trodde att fullkomlig lycka kunde finnas i ett så slafviskt beroende, i ett så fullständigt förlorande af all själfbestämmingsrätt som nu är den svenske hustruns lott?" Äfven erkändes att hon långt ifrån att missbruka tvärtom visat sig fullt värdig att begagna alla de friheter och förmåner som efter hand kommit den ogifta qvinnan till del; vidare, att hon i fråga om ordning och sparsamhet ofta var mannen vida öfverlägsen och att allt skäl förefunnes att antaga hennes bristande affärskunskap blott vara en följd af att hon så sällan fått befatta sig dermed; — att qvinnan väl visste sig icke kunna vara engel och icke vilja vara rodocka utan blott helt enkelt begärde att få vara människa; — att denna lagstiftning lade hyende under mannens stolthet och herrsklystnad för hvilken det vore påkostande att nödgas bedja om hustruns förtroende, m. m. m.

Det har på sednare tid börjat komma ur bruket att vid offentliga tal, fester och andra högtidliga tillfällen, hålla ett, vanligen och helst versifieradt, föredrag till det täcka könets ära och der öfversålla henne med granna ord och väljudande fraser, ett snömos af artighet, hvilket kostade mannen intet och hvarmed hon skulle låta sig nöja. Qvinnan sjelf har börjat vämjäs vid den lösa maten och mannen har insett huru föga värdig en dylik hyllning varit både henne och honom. Nu då det icke längre gällde blott ett klingklang af tomma fraser utan ganska påtagliga pligter och rättigheter, nu visade sig ock knappt ett spår af den fordna ridderligheten, af någon högsinnad uppfattning af qvinnans väsende och kallelse eller ens den starkares ädelmodiga undseende för den svagare parten. Detta är således rent spel och som sådant onekligen snarare att glädjas än att beklaga sig öfver; men man hade svårt att undertrycka en viss förvåning då man företrädesvis blott från allmogens representanter hörde ord och uttryck som vittnade om ett varmt och tacksamt erkännande af hvad en god, ädel och förständig qvinna verkligen kan vara och verka för mannen, hemmet och familjen och genom dem för samhället, — yttranden som läto förstå att de hade bredvid sig en maka, moder eller syster för hvilken de kände kärlek, aktning och förtroende, och hvilken talan de förde med öfvertygelsens kraft och bevisning*). Det var äfven från detta håll man hörde en uppmaning att icke försumma förordet vid döttrarnas giftermål och ett beklagande att så länge giftomannarätten ännu i vår lag kvarstår detta alltför ofta, dels af försumlighet dels som följd af fästmannens inflytande, af giftomannen uraktlåtes.

Det bifall som genom en ganska betydlig majoritet nu tillföll Utskottets förslag, utvisar en önskan att något göra, och många röster tillföllu detta i motsats mot den ena i viss mån mera liberala reservationen, emedan det ansågs lättare att gå vidare fram på den förra vägen, att förslaget alltså blott var att betrakta som ett första steg i gifven riktning. Steget må vara aldrig hur litet, är riktningen god så är ju dermed redan mycket vunnet, helst som, enligt det fransyska välkända ordspråket, det just är det första steget som kostar mest. Friheten för hustrun att vid boskillnad eller förord ej vara

*) Flere af de andra talarne, t. ex. Hrr Key, Carlén och Geyer, förrådde dock omisskänneligen samma grundstämning om än ej så enkelt och osmyckadt uttryckt.

bunden att till sin hjälp taga en tredje person, är redan i och för sig en icke obetydlig vinst; men förr än det oriktiga och vilseförande begreppet *egendomsgemenskap* afklädes sin vackra och tilltalande men grundfalska betydelse och visas vara hvad det i sjelfva verket är, mannens oinsänkta enväldsrätt öfver all hustruns egendom *), förr kan hon icke hoppas att få sin rätt erkänd. För att inom den af Riksdagen fastställda tränga gränsen något verkligt godt skulle af det blifvande förslaget kunna blifva en följd, finnes enligt vår åsigt blott följande utväg: dels, att om särskildt undantag ej må kunna göras för hustruns arbetsförtjenst och hennes derpå gjorda besparingar, denna hennes inkomst tydligt innefattas och uttalas och ej blott underförstås under uttrycket *hennes enskilda egendom*; och dels att göra upprättandet af förord vid hvarje äktenskaps ingående obligatoriskt, det enda sätt att borttaga det föröd-mjukande och förhatliga misstroende, som nu anses och annars fortfarande kommer att anses vidlåda en sådan åtgärd.

Första Kammaren biföll äfven Utskottets förslag; att detta skedde *utan diskussion* var i viss mån nedslående och så mycket mera oväntadt som man trott sig veta att frågan just i denna Kammar skulle funnit de varmaste förespråkare. Den högt aktade motionärens stämman hade tystnat för alltid och frågan stod således för ögonblicket utan någon egentlig målsman, färdig att taga upp diskussionen. Detta, i förening med hopade göromål och bristande tid torde hafva varit orsaken till det knapphändiga bemötandet. Frågan lefver dock, har ej fallit nu som förr, och vi hoppas att nästa vinter helsa dess återkomst från K. M:t efter den vidare pröfning och utredning hvartill den nu af Riksdagen hänskjutits, och hvarpå dess framgång närmast beror. Vi torde då ännu en gång till ämnet återkomma.

L. N.

---

*) Mot detta påstående inlägga vi härmed en liten reservation. "I sjelfva verket" tro vi att begreppet "*egendomsgemenskap*" innebär något helt annat än hvad såväl lagutskottet som förf:n tillägger detsamma. Vi återkomma kanske en annan gång till ämnet, för att på grund af våra individuella åsikter söka en lösning af den omtvistade frågan.

Redens anm.

15. Öppen Talan *).

I förra häftet af tidskriften förekommer under rubriken Lif och Dikt I. en recension öfver Lotten von Kræmers "Ackorder" af signaturen Reader. Den har jemte anmärkningarna mångt ord af, som det tycks, uppriktigt och rättvist erkännande åt förf. samt en karakterisering af hennes poetiska individualitet. Vid analyseringen af några valda stycken tyckes dock hafva insmugit sig en och annan oriktig tolkning, hvilken i sin ordning torde något vilseledande inverkat på totalomdömena. Drifna af i främsta rummet intresse för saken — som här är den poetiska rättvisan — taga vi oss friheten att här nedanför söka påpeka dessa misstag och det skall med det samma möjligen lyckas oss undanrödja några af ofvannämnde felslut vid bestämmandet af förf:s "lifsåsigt och diktartro." Ur denna synpunkt våga vi hoppas att vår kritik af kritiken icke må illa upptagas af Red:n och för tidskriftens läsare icke sakna allt intresse.

Sonett.

Meningen med uttrycket: "det skönas sol — — skref sin lära" o. s. v. torde ej vara, såsom rec. tyckes hafva uppfattat den, att estetiska studier skulle "befria fången". Förf. torde dermed hafva velat säga, att först då, när den dunkla känslan af skönhet uppvaknar till klart medvetande, först då mäktar "ingifvelsen" gifva "själ" och form, åt hvad, som rör sig i hjertats djup. Vi medgifva dock att uttrycket "det skönas sol — — skref sin lära" är måhända något pretiöst och saken kunnat enklare och klarare uttryckas.

Diktningens gryning.

Styckets mening tyckes oss vara klar. Först ett djupare innehåll i lifvet ger ett djupare innehåll åt dikten. "Det var aldrig klart derinne." "Kärlekens sol tändes" och då

"— — blir dimman himmel, strålars värma

"Alstrar lif och växt och herrlig knoppning

"Utur frön som slumra."

Dessa "frön" äro just diktaranlaget, som förut varit "drömmande" och "oklart", men nu vunnit det klara uttryck, som i dessa verser skildras. Möter åter "öfvergifvenheten" — hvilken visserligen är ett "Enter — Eller" till kärleken — då vinner diktaranlaget den klarhet som hvilat öfver ett allvarligt, men soligt vinterlandskap. Styckets mening är ingen annan än Goethes bekanta:

"Glück und Unglück wird Gesang."

*) Insändt.

Fogelboet.

180 Detta poem bär ett visst tycke af den välkända uppmaningen i Fredrika Bremers "örninnan": "upp mot solen, mot solen." Det är ett kraftigt maningsord framåt! framåt! som här finnes uttaladt. Dock gifves mellan dessa stycken en olikhet. "Örninnan" försmår med stolt förakt alla jordiska band: "fogelboet" åsyftar att ådagalägga, huru viktigt det är för menniskan att "spränga" de jordiska band, som fångsla och nedtrycka den mot höjden sträfvande anden. Det lilla poemet vill vara ett maningsord för en hvar att tillkämpa sig ett fritt och oberoende sinne och oriktig är utan tvifvel den uppfattningen af denna dikt, som vill deri inlägga den betydelsen, att här åsyftades en frihet, som ej vore inskränkt inom sina tillbörliga gränser. I poemet ligger en varning att ej anse jordisk lycka för det högsta goda och en påminnelse derom, att timlig sällhet om den ock vid första anblicken ej synes farlig för ett rent och obefläckadt sinne, understundom *kan* blifva den boja, som fjetrar själen vid stoftet och förstör dess ömtåliga fjärlsvingar. Att den tanken är sann, torde ingen bestrida och hvar och en, som vill se dikten i dess rätta dager, måste erkänna, än rec. omdöme är obefogadt, då han kallar den för en af dessa skenfagra tankar och styckade sanningar, hvilka kunna vara farligare än den oförtäckta lögnen. Vi anse dessutom, att poemet i sig innebär något mer. Det är nemligen gifvet, att, när menniskan utvecklar sig och hennes karakter skiftar och dess pregel vexlar under olika åldrar, något i hennes föreställningssätt under en tidigare ålder måste under senare dar framställa sig för själens blick — endast som ett minne af det som var. Det är ett själfbedrägeri, kunde man säga, som afslöjas, det är illusionens bubbla, som brister för verklighetens omilda hand. Men vissa föreställningar äro oss kära huru oväsentliga och tillfälliga de i mer eller mindre grad än må vara, och när vi ansigte mot ansigte med en obeveklig verklighet, se dessa tomma, men för oss ljufva former upplösas till intet, griper oss en känsla af vemod. Vi anse, att detta lilla poem är ett uttryck för en dylik känsla, en halfqväfd suck, en nästan omedveten klagan ur det hjerta, som

En gång dock rymde en hel liten verld,
Nu blott ett minne.

Sångarens Engel (Vandring?).

Om vi ej misstaga oss återfinnes den saga som ligger till grund för denna allegoriska dikt hos Castrén. Likheten i stämning emellan denna dikt och de i rec. nämnda torde vara tvifvel underkastad, enligt hvad förut blifvit påpekadt. Svårligen torde här vara afsedt någon allmän poetisk trosbekännelse, ej heller något fördömande af poesien såsom "den glada vetenskapen." Sagans mening torde vara att den unges obestämda drömmande och sökande efter idealet drifves till allvar i lif och diktning genom en verklig smärta. Häri torde ej ligga någon blaserad "Weltschmerz." Först allvar i lifvet ger allvar i dikten.

Kamp.

I detta stycke påträffas verkligen ett "Enten — Eller", — om man så vill, enligt rec., "det gamla", ty dissonansen torde redan framträd i "Der böljor mötas" och i en sång om sången "Får jag sjunga." Det är dock här ett starkare grepp i strängarna, än i den senare och slutackordet är ett annat, men också det en dissonans. Äfven ett musikstycke kan ju, utan att konstens lagar öfverträdas, någon gång sluta med en oupplöst dissonans? Derest i en människas allra innersta råder en strid och i hennes bildning ingår ett element af sönderslitenhet, hvad är naturligare än att det träder i dagen inom lyriken! Disharmonien måste dock inom poesien hafva sin ådagalagda eller underförstådda orsak i en sundt uppfattad erfarenhet. Och det är ju möjligt, att en smärtsam brytning — låt vara en öfvergående — kan inträffa i en människas lif, helst en kvinnas, hvars finkänsligare natur häraf lättare träffas —, hvarvid sådana makter som kärleken och dikten, ehuru ingalunda i sjelfva verket fiendtliga, komma att "stå som ett oförsonligt "Enten — Eller" gent emot hvarandra i hennes verld." Här är icke stället att närmare utveckla detta ämne. Antydas kan dock, att grunden till ifrågavarande disharmoni torde i de två senaste af de omnämnde styckena klart vara angifven i en hjertats innersta dolda, aggande känsla, — i deras karakter af sjelfförebåelse.

***

Tolfte årgångens innehåll.

	Sid.
Nyårsnatten 1870. Poem af <i>E. K.</i>	Sid.
1. Blad ur reseanteckningar. II. Den internationella archeologiska kongressen i Köpenhamn. (Den 27 Aug.—3 Sept. 1869.) Af <i>St—</i>	1.
2. Diktarepersonligheter. IV. N. F. S. Grundtvig. Af <i>Esselde.</i>	30.
3. Striden om qvinnan och den tillämnade högskolan i Stockholm. Meddeladt af <i>L—d.</i>	39.
4. Nordiske Kvindeskikkelser. 3. Elise Falkenskjold. Af <i>G. A.</i>	51.
5. Min Qvindegjerning. Poem af <i>Benedicte</i>	54.
6. Till en vän. Poem.....	60.
7. Masten. Poem af <i>förf. af Strid</i>	61.
8. Nytt på vår bokhylla. (Kultur och Filosofi. Beatrix. Skandinaver och Araber. Af <i>F. B.</i> Ångsblommor åt små lam.).....	62.
Breflåda, Bokförteckning, Ur vår anteckningsbok m. m.	
9. En blick på den nordiska folkklitteraturen. I. Af <i>Esselde</i>	69.
10. Nordiska qvinnor. Leonora Christina Ulfeldt. Af <i>E. K.</i>	94.
11. Diktarepersonligheter. V. Zacharias Topelius. Af <i>Fredrik Bajer</i>	112.
12. Vid vaggan. Poem. Från Franskan.....	125.
13. Kärlek. Poem. Från Franskan.....	126.
14. En felande länk mellan den arbetsgivande och den arbetsökande. Af <i>St—</i>	127.
15. Huru skall Bibeln kunna göras till en levande makt i vår tid? I. Af <i>L.</i>	133.
16. Några drag ur familjelifvet hos forntidens Greker. Af <i>C. V. Linder</i>	139.
17. En dag vid Marielyst. Af <i>Eva</i>	163.
18. Tårerne. Poem af <i>P. Hansen-Sönderköge</i>	169.
19. En blick på den nordiska folkklitteraturen. II. Af <i>Esselde.</i>	170.
20. Jag sjunger! Poem af <i>Alanda</i>	180.
21. Om modejournaler. Af <i>—ln—</i>	181.
22. Nytt på vår bokhylla. A. <i>Barn- och skollitteratur.</i> (Den första undervisningen i skolan och hemmet. Ur djurens lif.) B. <i>Skönlitteratur.</i> (De Unges Forbund.) Af <i>Emund Gammal</i> och <i>Reader</i>	185.
23. Ett rikt giftermål. Af <i>Reader</i>	191.
24. Spridda tankar om umgängeslivet. Af <i>Esselde</i>	203.
25. Ur Charles Dickens' testamente.....	204.
26. Huru skall Bibeln kunna göras till en levande makt i vår tid? II. Af <i>Esselde</i>	205.
27. Qvinnan såsom läkare. Af <i>St—</i>	211.

	Sid.
28. Meddelanden från kriget genom <i>Esselde</i>	233.
I. Bref från Rhentrakten, sommaren 1870. Af <i>T. M.</i>	
II. Den franska Central-Komitén för sårades och sjukas vård. Af <i>F. N. Staaff</i> .	
III. Bref till en svenska från Miss <i>Florence Nightingale</i> .	
IV. Utdrag af ett bref från en ung fransyska till en vän i Sverige.	
29. Bergtallen. Poem af <i>L. v. K.</i>	298.
30. Fruntimmers-Komitén för insamling af gåfvor till sårade och sjuke i fält. Af <i>Esselde</i>	299.
31. Nordiske kvindeskikkelser. 4. Karen Brahe. Af <i>Richard</i> <i>Kaufmann</i>	304.
32. Nytt på vår bokhylla. Öfversigt. Af <i>Reader</i>	306.
33. Öppen talan. Till rättstafningsfrågan. Af <i>Kr.</i>	315.
34. Några utkast till den svenska kvinnans historia. (Forts.). Af <i>Esselde</i>	317.
35. En återblick på några af Rysslands inre förhållanden. (Forts.). Af <i>Esselde</i>	332.
36. Sjelfhjelp. Af <i>Emund Gammal</i>	346.
37. En Juhelsning från Holbergs forna hem. Af <i>Benedikte</i> ...	357.
38. Drag ur kvinnans och familjens lif i Norden. (Forts.). Af <i>P. A. Gödecke</i>	359.
39. Stuart Mill och Norges Kvinder. Af —	382.
40. 1806—1870. Af <i>A—e</i>	388.
41. Kvinnan såsom medlem af skolstyrelser.....	390.
42. Om lexläsning och qvinlighet.....	391.
43. Ur vår dagbok.....	394.